

Biblicum

– tidskrift för biblisk tro och forskning

- Om Bibelns rikedom
- Skillnaden mellan lag och evangelium II
- "Jag har inte kommit av mig själv"
- Erbjudandet i Jes 55:1–4
- Luther och bilderna
- Har det funnits en kvinnlig apostel?

Nr 1 2019 Årg. 83

INNEHÅLL

Redaktionellt	1
Fem punkter om Bibelns rikedom. SE	2
Skilnaden mellan lag och evangelium II. C.F.W. Walther	7
”Jag har inte kommit av mig själv”. SE	13
”Hör, alla ni som törstar!” Stefan Hedkvist.....	24
Luther och bilderna. Juhani Viitala	29
<i>Utblick över samtiden</i>	38
<i>Litteratur</i>	45
<i>Gåvoredovisning</i>	48

BIBLICUM – tidskrift för biblisk tro och forskning

Ansvarig utgivare: Stefan Hedkvist

Redaktör: Seth Erlandsson

Redaktionskommitté: Seth Erlandsson, Stefan Hedkvist, Egil Edvardsen,
Ola Österbacka och för layout mm Kjell Petter Bakken.

Tidskriften utkommer med fyra nummer per år.

Prenumerationspris: 250 svenska kr (stud. 150 kr)

Prenumeranter i Norge: 290 norska kr (stud. 200 NOK)

Prenumeranter i Danmark: 270 danska kr (stud. 190 DKK)

Prenumeranter i Finland och övriga Europa: 36 Euro (stud. 25 EUR)

Våra portokostnader för fyra nummer (som är inkluderat i pren. priset) är f.n.:

Inom Sverige 26 kronor, utanför Sverige minst 96 kronor.

Prenumerationer och gåvor betalas enligt något av följande alternativ:

Inom Sverige:

- Bankgiro 251-4701
- Swish 123 626 9633
- Handelsbanken, clearing: 6806, kontonummer: 305 320 718

Utanför Sverige används eurobetalning:

- IBAN: SE34 6000 0000 0003 0532 0718, BIC/SWIFT: HANDSESS

Redaktionens adress:

Seth Erlandsson, Vitmåragatan 9 B, SE-722 26 Västerås

E-post: seth.erlandsson@biblicum.se

Tidskriftens expedition:

Biblicum, Hantverkaregatan 8 B, SE-341 36 Ljungby

E-post: biblicum@biblicum.se

BIBLICUM

tidskrift för biblisk tro och forskning

1/2019

REDAKTIONELLT

Vår tidskrift bär underrubriken ”för *biblisk* tro och forskning”. Det betyder att vi i Stiftelsen Biblicum så tydligt som möjligt vill förmedla vad som är *biblskt*. Det kan bara ske om vi ödmjukt forskar i Bibelns kanoniska skrifter utan att låta spekulationer och människotankar styra tolkningen.

Det är vad Bibelns profeter och apostlar förkunnar som vi vill lyfta fram, inte vad en i synd fallen värld kan acceptera. ”Mina tankar är inte era tankar, och era vägar är inte mina vägar, säger HERREN” (Jes 55:8). Det gäller både hur universum blivit till genom Guds skapande ord och hur Gud fullbordat sin frälsningsgärning genom sin evige Son och skapar tro genom sin Ande och sitt Ord. Både Guds skapelsegärning och hans frälsningsgärning är underverk som övergår vad som är mänskligt möjligt och som därför förkastas av ett ”vetande” som utgår från ateistiska forskningsprinciper.

När det gäller forskning i profana ämnen är det en självklar regel också för en sekulariserad värld att man måste underordna sig forskningsobjektet, fördjupa sig i det och låta det komma till tals utan förvanskande inläsningar. Men när det gäller Guds särskilda uppenbarelse, Bibeln, glöms denna regel ofta bort. Det beror på att den naturliga människan varken kan eller vill underordna sig Gud och hans ord.

I detta nummer lyfter en artikel fram Bibelns rikedom genom att låta bibliska ord och uttryck i en bibelbok belysas utifrån andra bibelböcker. Det vittnar om den unika enhet som råder mellan Bibelns 66 böcker.

När det gäller en rätt förståelse av Bibelns budskap är det oerhört viktigt att rätt skilja mellan lag och evangelium. Därför fortsätter presentationen av Walthers tankvärda teser i detta nummer.

Hur kan Jesus vara Bibelns kärna och stjärna när det är först i Nya testamentet som Guds Son blir människa och fullbordar Gamla testamentets frälsningslöften? Svaret ges i artikeln ”Jag har inte kommit av mig själv”. Redan före sitt människoblivande framträder Guds evige Son flera gånger i GT. Ingen syndare kan se Faderns ansikte i all hans härlighet och överleva, för ”Vår Gud är en förtärande eld” (Heb 12:29). ”HERRENS härlighet såg för Israels barn ut som en förtärande eld på toppen av berget” (2 Mos 24:17). Men Sonen som ”Faderns ansikte” kan människor se utan att behöva dö. Läs och begrunda hur Fadern i GT uppenbarar sig genom sin Son till människors frälsning.

Detta nummer innehåller också en artikel om hur klart evangeliet lyser redan i GT. Den bär rubriken ”Hör, alla ni som törstar!” Nåden kan inte köpas för pengar. Den kan liknas vid en källa med vatten som flödar fram till evigt liv.

Artikeln om ”Luther och bilderna” klargör hur bildförbudet i anslutning till första budet kan missförstås och har missförståtts. Fadern är osynlig. Därför kan han inte avbildas. Men Sonen ”är den osynlige Gudens avbild” (Kol 1:15) och kan och får avbildas. Kravet att alla bilder skulle avlägnas från kyrkorna (bildstormen) var ett allvarligt missförstånd.

Under ”Utblick” bemöts bl a påståendet att det ska ha funnits en kvinnlig apostel i urkyrkan som har tappats bort, och under ”Litteratur” recenseras bl a en mycket läsvärd bok som visar hur svårt det är för bibeltrohet att få genomslag vid universitet där det vetenskapliga arbetet bedrivs ateistiskt.

Välkomna till en ny årgång av Biblicum med spännande läsning om Bibeln och dess rika innehåll! Glöm inte att prenumerera för 2019, om nu någon glömt det!

Red.

Fem punkter om Bibelns rikedom

När vi studerar en biblisk text känner vi ofta igen flera bibliska ord och uttryck i texten, för de förekommer också i andra bibliska texter. Genom att beakta och jämföra med vad som står i dessa texter vidgas och berikas vår förståelse av Bibelns budskap. Bibeln, ett bibliotek på 66 böcker, är förundransvärt samstämmig. Hur är det möjligt? Normalt är olika böcker allt annat en samstämmiga. Men Bibeln är inget vanligt bibliotek. Samstämmigheten vittnar om att bakom bibelböckernas olika författare står en enda författare, Gud den helige Ande.

Här följer fem punkter med jämförelser som jag särskilt stannat upp inför vid läsningen av sjätte kapitlet i Första Timoteusbrevet:

1. Gudsfruktan förenad med förnöjsamhet (1 Tim 6:6)

Mina tankar går direkt till Predikarens bok, en underbar bok, ofta missförstådd. En del har kallat den för en sur gubbes pessimism, men den predikar i själva verket på ett konkret och klagörande sätt om förnöjsamhetens gåva. Den handlar just om det som Paulus påminner Timoteus om: "Gudsfruktan förenad med förnöjsamhet."

En rätt förnöjsamhet förutsätter att man inser *hur förgängligt allt världsligt är*. Det är utgångspunkten för Salomos predikan. "Förgängligt, förgängligt! säger Predikaren" (Pred 1:2). "Jag såg allt som görs under solen, och se, allt är förgängligt och ett jagande efter vind" (Pred 1:14). Människan är en syndare som drivs av "köttets begär och ögonens begär och högmod över livets goda" (1 Joh 2:16). Hon jagar efter olika världsliga ting som om de var oförgängliga: jordisk rikedom, njutning, glädje, berömmelse. "Den som älskar pengar blir inte mätt på pengar, och den som älskar rikedom får aldrig nog" (Pred 5:9).

Salomo hade fått rikedom och visdom mer än någon annan. Han byggde hus, planterade vingårdar, anlade trädgårdar, parker och vattendammar. Han hade mer boskap av oxar och får än någon annan, likaså

silver och guld, sångare och sångerskor, ”en kvinna, ja, kvinnor”. ”Jag nekade inte mitt hjärta någon glädje” (Pred 2:4ff). Men världslig rike-
dom, visdom och glädje var förgängligt, icke bestående. ”Jag såg allt
som görs under solen, och se, allt är förgängligt och ett jagande efter
vind” (Pred 1:14). Det himmelska däremot, ännu osynligt men klart
omvittnat i Guds ord, är evigt. Paulus skriver: ”Vi riktar inte blicken
mot det synliga, utan mot det osynliga. *Det synliga är förgängligt, men
det osynliga är evigt*” (2 Kor 4:18).

”Bli inte imponerad när någon blir rik, när hans hus växer i härlig-
het, för han får inget med sig i döden, hans härlighet följer inte med
honom ner”, skriver psalmisten (Ps 49:17f). ”Vi har ju inte fört något
med oss in i världen, och inte heller kan vi ta med oss något härifrån”,
påminner Paulus (1 Tim 6:7). ”Lika naken som han kom ur moderlivet
måste han gå bort igen. För sitt slit får han inget att ta med sig”, skriver
Predikaren (5:14).

2. Bevara budskapet rent och oförfalskat (1 Tim 6:14)

Mänsklig vishet är förgänglig medan Guds vishet är evig, uppenbarad
av Herrens profeter och apostlar. Ta vara på budskapet från Gud! Bevara
det oförfalskat, för det är ”en vishet som inte hör till den här världen el-
ler den här världens härskare, som går mot sin undergång” (1 Kor 2:6).
”Detta är det budskap som vi har hört från honom och förkunnar för er:
att Gud är ljus och att inget mörker finns i honom” (1 Joh 1:5).

”HERRENS ord är rena ord, silver luttrat i degel av jord, renat sju
gångar” (Ps 12:7). ”Allt Guds ord är rent från slagg, han är en sköld för
dem som flyr till honom” (Ords 30:5). ”Ditt ord är fullkomligt rent, din
tjänare älskar det” (Ps 119:140). ”Allt kött är gräs, och all dess härlighet
som blomman på marken... Gräset vissnar, blomman faller av, men vår
Guds ord består för evigt” (Jes 40:6ff).

Genom att blanda in världens förgängliga visdom i Guds undervis-
ning blir den förvanskad. Skillnaden mellan människotankar och Guds
tankar är himmelsvid. ”Mina tankar är inte era tankar, och era vägar är
inte mina vägar, säger HERREN. Nej, liksom himlen är högre än jorden,
så är mina vägar högre än era vägar och mina tankar högre än era tan-
kar” (Jes 55:8–9). ”HERRENS undervisning är fullkomlig, den ger nytt
liv åt själen” (Ps 19:8). ”Frukta Gud och håll hans bud, det gäller alla
människor” (Pred 12:13).

Centrum i Guds ord är budskapet om frid med Gud genom Jesus

Kristus (Apg 10:36). "Låt Kristi frid regera i era hjärtan" (Kol 3:15) och "kämpa för den tro som en gång för alla har överlämnats åt de heliga" (Jud v 3), tron på HERREN och hans utsände Son, Jesus Kristus. "Han som har sänt mig är sann, och det jag hört av honom förkunnar jag för världen" (Joh 8:26). "Jag och Fadern är ett" (Joh 10:30). "Jag säger er sanningen: Den som hör mitt ord och tror honom som har sänt mig, han har evigt liv. Han drabbas inte av domen utan har gått över från döden till livet" (Joh 5:24). "Om jag inte gör min Fars gärningar, så tro mig inte. Men om jag gör dem, tro på gärningarna om ni inte kan tro på mig. Då ska ni inse och förstå att Fadern är i mig och jag i Fadern" (Joh 10:37f).

3. Gud är kungarnas Kung och herrarnas Herre (1 Tim 6:15)

Världsliga kungar och världsliga riken är tidsbegränsade. Världsrike efter världsrike går under, precis så som det uppenbaras i Daniels bok. Kung Nebukadnessar som var så mäktig och skröt över sin stora makt (Dan 4:27) fick se vem som verkligen har makten när Gud tog ifrån honom allt. Han måste bekänna: "Den Högste råder över människors riken och ger dem åt vem han vill... Hans välde är ett evigt välde, hans rike vara från släkte till släkte" (Dan 4:29, 31). "HERREN tronar som kung för evigt" (Ps 29:10). Han "bor i ett ljus dit ingen kan komma och som ingen människa har sett eller kan se. Honom tillhör ära och evig makt!" (1 Tim 6:16).

"Vem är då du, att du fruktar människor som ska dö, människobarn som torkar som gräs, att du glömmer HERREN din Skapare som har spänt ut himlen och lagt jordens grund?" (Jes 51:12f). "Förlita er inte på människor, som bara har en vindpust i sin näsa! Vad är de att räkna med?" (Jes 2:22). "Frukta Gud och håll hans bud, det gäller alla människor" (Pred 12:13). För "Daniels Gud" tvingades Nebukadnessar kapitulera med orden: "Han är den levande Guden som består för evigt. Hans rike kan inte förgöras, hans välde har inget slut. Han befriar och räddar, han gör tecken och under i himlen och på jorden, och han har befriat Daniel ur lejonens våld" (Dan 6:26f).

4. Den kommande tidsåldern, det verkliga livet (1 Tim 6:19)

Den nuvarande tidsåldern är ändlig och det den har att erbjuda är ändligt. "Ögat blir inte mätt av att se, örat blir inte fullt av att höra" (Pred 1:8). "Jag sade i mitt hjärta: Kom, jag låter dig prova glädjen. Njut av

det goda! Men också det var förgängligt” (Pred 2:1). ”Tänk på din Skapare i din ungdoms dagar, innan de onda dagarna kommer och åren då du säger: De ger mig ingen glädje” (Pred 12:1).

Skapelsen vittnar om Guds stora makt och gudomliga, övernaturliga vishet. ”Allt har han gjort skönt i sin tid. Även evigheten har han lagt i människornas hjärtan. Ändå kan de inte förstå Guds verk från början till slut” (Pred 3:11). På grund av synden, dess makt att förblinda, vänder människor den sanne Guden ryggen och förlitar sig i stället på förgängliga makter och mänsklig vishet. De verk som Gud har skapat vittnar om ”Guds eviga makt och gudomliga natur”. Men ”det man kan veta om Gud”, uppenbarat genom Guds skapelseverk, undertrycks. Paulus beskriver i Rom 1:18ff hur människan ”i orättfärdighet undertrycker sanningen” och ”dyrkar och tjänar det skapade i stället för Skaparen”.

Genom människans uppror mot Gud har skapelsen blivit lagd under förgängelsen (Rom 8:20). ”Herrens dag kommer som en tjuv, och då ska himlarna försvinna med våldsamt dån och himlakropparna upplösas av hetta och jorden och dess verk inte mer finnas till” (2 Pet 3:10). Men Jesus Kristus ”har offrat sig själv för våra synder för att rädda oss ur den nuvarande onda tidsåldern efter vår Guds och Fars vilja” (Gal 1:4). ”Fadern älskar Sonen och har lagt allt i hans hand. Den som tror Sonen har evigt liv. Den som inte lyder Sonen ska inte se livet (det verkliga, eviga livet), utan Guds vrede blir kvar över honom” (Joh 3:35f). ”Jag säger er sanningen: Den som hör mitt ord och tror på honom som har sänt mig, han har evigt liv. Han drabbas inte av domen utan har gått över från döden till livet” (Joh 5:24).

5. Invändningarna från det som kallas kunskap (1 Tim 6:20)

All kunskap är inte verklig kunskap. ”Att vörda HERREN är början till kunskap” (Ords 1:7), verklig kunskap om Gud och hans underbara gärningar, hans underverk. Utan gudsfruktan förklaras Guds övernaturliga skapelsegärningar ateistiskt som att skapelsen har skapat sig själv under miljarder år. Utan gudsfruktan bortförklaras eller förvanskas också Guds frälsningsgärning genom Jesus Kristus till förmån för självfrälsning. Blir inte människan omvänd från denna otro är hon evigt förlorad. ”Så älskade Gud världen att han utgav sin enfödde Son, för att var och en som tror på honom inte ska gå förlorad utan ha evigt liv” (Joh 3:16). ”Jesus är ’stenen som byggnadsarbetare förkastade men som har blivit en hörnsten’. Hos ingen annan finns frälsningen, och under

himlen finns inget annat namn som människor fått genom vilket vi blir frälsta" (Apg 4:11f).

"Dåren säger i sitt hjärta: Det finns ingen Gud" (Ps 14:1). Andlig blindhet leder till en kunskap som uppblåser, menar sig veta bättre än Gud och kommer med dåraktiga bortförklaringar både av hans skapelsegärningar och hans frälsningsgärning. När det inte gick att bortförklara Jesu underverk, sa de skriftlärda: "Det är bara med de onda andarnas furste som han driver ut andarna" (Mark 3:22). Vilken dåraktig bortförklaring! "Om Satan skulle driva ut Satan är han splittrad och i strid med sig själv. Hur kan då hans rike bestå?" (Matt 12:26). På den frågan från Jesus blir de svarslösa.

"När världen inte genom sin visdom lärde känna Gud i hans vishet, beslöt Gud att genom den dårskap vi förkunnar frälsa dem som tror" (1 Kor 1:21). "Vi predikar Kristus som korsfäst – för judarna en stötesten och för hedningarna en dårskap", skriver Paulus (1 Kor 1:23). Striden för sanningen och försvaret mot mänskliga tankebyggnader och invändningar från världens visa för Paulus och övriga apostlar inte på världens vis. "För även om vi lever i världen, strider vi inte på världens sätt. Vapnen vi strider med är inte köttsliga utan har kraft från Gud att bryta ner fästen. Ja, vi bryter ner tankebyggnader och allt högt som reser sig mot kunskapen om Gud. Vi gör varje tanke till en lydig fånge hos Kristus" (2 Kor 10:3–5). Evangeliet om honom är "Guds kraft till frälsning för var och en som tror" (Rom 1:16).

SE

Skillnaden mellan lag och evangelium II

(forts från Biblicum 4/18, s 98ff)

Tes 2:

Denna skillnad är avgörande för den kristna tron

En rätt eller ortodox lärare är endast den som inte bara presenterar alla trosartiklar i enlighet med Skriften utan också rätt skiljer lag och evangelium från varandra.

Denna andra tes är en logisk följd av första tesen. Eftersom vi sett i den första tesen att lag och evangelium enligt Guds ord är fullkomligt olika, så är det för oss predikanter en förpliktelse att vi skiljer dessa två läror åt också i vår förkunnelse. Detta krävs av Skriften själv:

a) 2 Tim 2:15

I detta pastoralbrev till Timoteus skriver Paulus: *Gör allt du kan för att bestå provet inför Gud, som en arbetare som inte behöver skämmas utan rätt delar sanningens ord.*¹ Således säger aposteln Paulus två saker:

- (1) en predikant måste rätt dela sanningens ord. Med denna delning menas ingenting annat än att skilja mellan lag och evangelium;
- (2) dessutom uttrycker han med dessa ord att endast den som lever upp till denna skyldighet är en rätt lärare och en exemplarisk arbetare i Guds rike.

1 Walther följer här Luthers ursprungliga tyska översättning av bibeltexten. Det grekiska ordet *orto-tomein* är ett uttryck som ursprungligen kommer från skrårderi och används för att beskriva en ändamålsenlig klippning av tyger. I nyare kommentarer över-sätter man därför gärna med ”dela ut”. Det behöver inte motsäga Walthers tolkning (som för övrigt är Luthers). Att rätt ”dela ut” Guds ord bör ju innebära en korrekt tillämpning (applicering) på åhörarna. Det sker när man beaktar skillnaden mellan lag och evangelium.

Man ska alltså inte tänka att man begär för mycket av en predikant om man förväntar sig av honom att han inte bara predikar renlärt. Verkligt bibeltrogen är hans förkunnelse när han inte bara framställer varje enskild biblisk lära korrekt (oberoende av andra läror) utan när han klargör denna läras betydelse i relation till andra bibliska läror.

- Ingen kan predika rätt om han bara predikar lagen.
- Ingen kan predika evangeliet rätt om han bara ägnar sig åt evangeliet.
- Även om han tar upp båda läror kan han lätt felaktigt blanda samman de två med varandra.

Aposteln kräver inte bara att sanningens ord rätt delas (*orto-tomein*). Han säger också: Bara den är en rätt och exemplarisk arbetare som gör detta. Lägg märke till aposteln ord: *Gör allt du kan för att bestå provet inför Gud, som en arbetare som inte behöver skämmas utan rätt delar sanningens ord*. Den som inte delar på rätt sätt, är ingen *dókimos*, dvs består inte provet inför Gud, är ingen *an-ep-ais-chyntos*, dvs en som inte behöver skämmas varken inför Gud eller inför människor. Den som rätt delar sanningens ord kan tryggt stå inför vem som helst och säga: ”Jag predikar Herrens ord.”

b) Matteus 13:52

Ett parallellställe till 2 Tim 2:15 är Matt 13:52, där Herren säger: *Därför är varje skriftlärd som har blivit en himmelrikets lärjunge som en husbonde som ur sitt förråd hämtar fram både nytt och gammalt*. Ni vet ju att ordet ”nytt” i Skriften redan i profeternas böcker används för att beteckna evangeliets förbund och ordet ”gammalt” lagens förbund. Därför skriver Luther om dessa ord: *Skatten [förrådet] eller kunskapens mängd är inget annat än rätt kunskap om lagen och evangeliet. I dessa två begrepp är hela Guds visdom innesluten och uppenbarad* (Walch² 7, 220). Endast den är en sann himmelrikets lärjunge som hämtar fram både lag och evangelium ur sitt förråd, men som något som helt skiljer sig åt, precis som det nya är helt olikt det gamla.

c) Hesekiel 13:18–22

Dessutom läser vi i profeten Heseiels bok (13:18–22): *Ve de kvinnor som syr bindlar till alla handleder och gör slöjor till alla huvuden för att snärja själar! Ni vill snärja mitt folks själar men behålla er själva vid liv! För några nävar korn och några bitar bröd vanärar ni mig bland mitt folk,*

genom att ni dödar människor som inte ska dö och låter människor leva som inte ska leva... Ni ska inse att jag är HERREN. Genom era lögnar har ni gjort den rättfärdige modlös, honom som jag inte vill bedröva, men ni har styrkt den ogudaktige så att han inte vänder om från sin onda väg och räddar sitt liv. Här uttalar Gud ett ve över dem som predikar vänligt och ger tröstande löften till sådana som de istället borde predika Guds hotelser för. Sedan förkunnar de Guds hot och vrede för sådana som de borde tala tröstande ord till. Vad ska man säga om detta annat än: "Ve dem som predikar lagen där de borde predika evangeliet!" Och vice versa: "Ve dem som predikar evangeliet där de borde predika lagen!"

Kom ihåg: Det handlar antingen om Guds dom eller Guds välsignelse! Vem är jag skyldig att predika lagen för och vem evangeliet? Om jag förväxlar lagen med evangeliet och evangeliet med lagen, ve mig! Då kommer Gud att säga till mig på domens dag: *Jag har aldrig känt dig. Gå bort från mig, du förbrytare!* (Matt 7:23). Därför har en predikant ett oerhört stort ansvar. Det bör uppmuntra och uppväcka er så att ni nu låter er utbildas för att senare kunna dela lag och evangelium på rätt sätt!

d) Sakarja 11:7

Profeten talar i Messias namn om hans profetiska ämbete och säger: *Och jag blev en herde för slaktfären, de olyckliga fåren: Jag tog två stavar, den ena kallade jag Nåd, och den andra kallade jag Endräkt. Så blev jag en herde för fåren.*² Här säger alltså Messias: Som den rätte herden använder jag två stavar, staven "Ljuvlig" och staven "Smärtsam". Detta betyder ingenting annat än lag och evangelium. I Skriften kallas Guds ord ofta för stav. *Din käpp och stav, de tröstar mig*, säger David (Ps 23:4). Och lagen kallas *deras plågares stav* (Jes 9:4), evangeliet däremot en konungslig spira av nåd och sanning.

De olyckliga fåren är syndare som är i behov av tröst. För dem använder den rätte herden staven "Ljuvlig". Också ni kommer att få dessa två stavar i era händer när ni får den heliga pastorstjänsten i den store Gudens namn. Därför är det nödvändigt att ni lär er tids nog att använda dessa stavar på rätt sätt. Ve den herde som använder lagens smärtsamma stav mot ångrande syndare, slår "de olyckliga fåren" blodiga, medan han använder evangeliets ljuvliga stav mot vargar och hundar, de som försva-

2 Walther använder här Luthers ursprungliga tyska översättning som översätter den ena staven med "Ljuvlig" och den andra staven med "Smärtsam".

rar synd och fördärvar Guds hjord. Herren säger på ett ställe: *Ge inte det heliga åt hundarna* (Matt 7:6). Detta heliga är evangeliet.

Tes 3:

Endast den helige Ande kan undervisa om denna skillnad

Att rätt skilja mellan lag och evangelium är för kristna och teologer den svåraste och högsta konst som endast den helige Ande kan lära ut i erfarenhetens skola.

I 2 Kor 2:16 frågar Paulus: *Vem räcker till för detta (dvs predikoämbetet)?* Denna retoriska fråga förväntar sig en negation. Ingen räcker till för detta. Och aposteln håller just därför ingen för lämplig till predikoämbetet, eftersom ingen människa av egen förmåga kan rätt skilja lag och evangelium åt. Vi ser detta i 2 Kor 3:5f: *Inte så att vi av oss själva kan tänka ut saker på egen hand, utan vår förmåga kommer från Gud. Han har gett oss förmåga att vara tjänare åt ett nytt förbund, som inte är bokstavens utan Andens. Bokstaven dödar, men Anden ger liv.* Lägg märke till vad aposteln säger här: Gud begåvar sina rättfärdiga predikanter framför allt med förmåga att rätt skilja mellan bokstav och ande, lag och evangelium. Endast Guds helige Ande kan skänka denna förmåga.

Samtidigt uppmanar Gud oss här att ingen kan bli en rätt predikant som inte först blivit en rätt kristen. För Guds nådiga Ande verkar bara i hans barn. Den som fortfarande tjänar synden, den som söker förverkliga sig själv i denna värld, den som inte arbetar för frälsningen ”med fruktan och bänan” (Fil 2:12) – han är inte lämplig att studera teologi. Ja, jag skulle vilja säga: Det vore helt galet om någon som inte har blivit omvänd till Gud vill bli en predikant. Det är obegripligt att någon kan komma på en sådan tanke. Ändå förekommer det. Det beror på att en oomvänd människa bara ser på predikoämbetet ytligt. Han kanske tänker: ”En predikant har ett ganska bra liv, för hela veckan är han ledig. Bara på söndagar har han lite arbete. Då står han en halvtimme i predikstolen och berättar något för åhörarna. Och så får han beröm för att han är en så duktig talare ...” Den som är så blind för de uppgifter som en predikant har försöker kanske bli predikant.

I Luk 12:42-44 talar Herren om den trogne och kloke förvaltaren som hans herre sätter över sina tjänare ”*för att ge dem deras mat i rätt tid*”. ”*Salig är den tjänaren när hans herre kommer och finner att han gör*

så. Jag säger er sanningen: Han ska sätta honom över allt han äger.” Vad menar Jesus med att ”ge dem deras mat i rätt tid”? Det betyder: Förvaltaren säger lagens ord till den som behöver det. Han hotar och förmanar honom beroende på att hans själsliga tillstånd kräver det. Däremot tröstar han de troende och hänvisar dem till Guds ljuvliga löften. Vad är detta annat än att rätt skilja lag och evangelium åt vid tillämpningen på olika personer.

När jag nu så här långt visat er, att ingen människa utan upplysning av den helige Ande kan dela lag och evangelium på rätt sätt (Luther säger att han själv bara är en nybörjare i denna svåra konst), så har jag inte gjort det för att göra er modfälda. Jag ville bara uppnå följande:

- Å ena sidan bevara somliga av er från ett farligt självbedrägeri, att det skulle vara en enkel sak att skilja lag och evangelium åt.
- Å andra sidan befria somliga av er från rädslan att detta är en konst som de aldrig kommer att lära sig.

Ni ska komma ihåg två saker:

- 1) Den rätta skillnaden mellan lag och evangelium lär man sig bara i den helige Andes skola, dvs i erfarenhetens skola. Därför får den som lärt sig mycket i andra skolor inte tro att denna helige Andes skola är något för mindre begåvade. Tvärtom: Ju mer begåvad och kunnig en person är, desto lättare kan det hända att han i falskt självförtroende tar för lätt på saken och misslyckas. Bland kyrkofäderna var Johan Kryssostomos († 407) känd för att vara en av de största kristna predikanterna. Han fick därför hederstiteln ”Kryssostomos” (den gyllene munnen) eller ”en kristen Cicero”. Men hur illa skiljer inte Kryssostomos lag och evangelium åt! Hur ofta blandar han inte samman båda! Eller ta Nürnbergs reformator och senare professor i Königsberg Andreas Osiander (1498-1552), som under reformationen var en av de mest begåvade och mest lärda. I början skilde han lag och evangelium åt mycket väl, vilket framgår av hans utkast till den Augsburgska bekännelsen. Men han blev stolt och fåfång på grund av sin stora begåvning. Så hände det att han till slut blev andligt förblindad och förföll till den värsta sammanblandning av lag och evangelium.

- 2) Kom för det andra också ihåg: Även om man lär sig att rätt dela sanningens ord bara i den helige Andes eller erfarenhetens skola, så ska t o m de svagaste bland er inte misströsta om ni är rätt troende kristna. Ju mer man umgås med Gud och erfar Guds ords kraft och skillnaden mellan lag och evangelium vid tillämpningen på sig själv, desto skickligare blir man att skilja mellan lag och evangelium i tillämpningen för andra. Utan tvekan har vissa olärda präster på landet kunnat predika bättre när det gäller detta än sådana stora lärda män som Hieronymus († 420), Clemens av Alexandria († 215) och Origenes († 254). Från reformationstiden är det känt att den enkle prästen Conrad Cordatus (ca 1475-1546) skilde mellan lag och evangelium bättre än Melanchthon, vars fel Cordatus med rätta uppmärksammade. Därför bör ingen förtvivla som älskar sin Herre Jesus! För en sådan lär sig den rätta teologin i sin Herres skola.

Till sist två punkter där lag och evangelium oftast blandas samman, innan vi går över till tes 4:

- a) Man betraktar något som lag som hör till evangeliet eller anser något vara evangelium som egentligen är en del av lagen.
- b) Man predikar lag för någon som borde få höra evangelium eller predikar evangelium för någon som borde få höra lagen.

Översatt från tyska av Hendrik Landgraf, bearbetat och förkortat av SE

”Jag har inte kommit av mig själv”

Varför betonar Jesus gång på gång att han inte har kommit av sig själv, *att han är Faderns ”utsände”*? Han säger: ”Jag har inte kommit av mig själv, utan *det finns en som är sann och som har sänt mig*. Honom känner ni inte. Jag känner honom, för *jag är från honom och han har sänt mig*” (Joh 7:28f). ”Jag har utgått från Gud och kommer från honom. Jag har inte kommit av mig själv, utan *han har sänt mig*” (Joh 8:42). ”Min mat är att göra *hans vilja som har sänt mig och att fullborda hans verk*” (Joh 4:34). ”*De verk som Fadern har gett mig att fullborda, just de verk som jag utför, de vittnar om att Fadern har sänt mig*” (Joh 5:36). ”Om jag inte gör *min Fars gärningar*, så tro mig inte. Men om jag gör dem, tro då på gärningarna om ni inte kan tro på mig. Då ska ni inse och förstå att *Fadern är i mig och jag i Fadern*” (Joh 10:37–38). ”*Sonen kan inte göra något av sig själv, utan bara det han ser Fadern göra. Vad Fadern gör, det gör också Sonen*” (Joh 5:19). ”Jag har inte talat av mig själv, utan Fadern som *har sänt mig* har befallt mig vad jag ska säga och tala” (Joh 12:49). ”*Den som Gud har sänt talar Guds ord*” (Joh 3:34). Det Jesus säger är alltså Faderns ord och det Jesus gör är Faderns gärningar: ”Orden jag talar till er säger jag inte av mig själv. *Fadern bor i mig och gärningarna är hans verk*” (Joh 14:10).

Bakgrunden till Jesu ord om att vara **”Faderns utsände” och ett med Fadern** är vad som redan uppenbaras i Gamla testamentet om den **”HERRENS ängel” som är ett med HERREN**. *Faderns utsände representant och budbärare* uppenbarar HERRENS vilja och gör hans gärningar. Ingen kan se Fadern, men denne hans representant kan ses. Han visar sig ofta som en man redan före sitt människoblivande genom jungfru Maria. Som Faderns enfödde Son är Jesus ett med Fadern. Han är den HERRENS ängel som enligt Mose och profeterna är ett med HERREN. ”Den som ser mig, han ser honom som har sänt mig”, säger Jesus (Joh 12:45). ”Den som har sett mig har sett Fadern” (Joh 14:9).

Men Jesu landsmän ifrågasatte att Jesu gärningar var Guds gärningar. I stället för att ära honom vanärade de honom och därmed Fadern som han är ett med. *"Den som inte ärar Sonen ärar inte heller Fadern som har sänt honom"* (Joh 5:23). Judarna sa: "Du hädar och gör dig själv till Gud fast du är en människa" (Joh 10:33). "Det är bara med Beelsebul, de onda andarnas furste, som han driver ut de onda andarna" (Matt 12:24). När Jesus sa: "Jag säger er sanningen: *Jag Är*, innan Abraham fanns", "tog de upp stenar för att kasta på honom" (Joh 8:58f).

Den misstro och vanära som Jesus mötte från sina landsmän kommenterade han med att hänvisa till Mose eftersom de menade sig vara "Moses lärjungar" (se Joh 9:28f): "Hade ni trott Mose skulle ni tro mig, för *det var om mig han skrev*. Men om ni inte tror hans skrifter, hur ska ni då kunna tro mina ord?" (5:46–47).

"Mose skrifter"

Låt oss nu gå till *Mose skrifter, hans Torá* (= undervisning)! Har Mose skrivit om en "HERRENS utsände" (ängel) som är ett med HERREN, ett med Fadern? Ja, på många ställen och mycket tydligt. Det ord som den hebreiska grundtexten använder är *mal'ak*, ett substantiv bildat av verbet *la'ak* "sända". En Herrens *mal'ak* är alltså *ett sändebud från Herren, en utsänd representant* för Gud. Den grekiska översättningen av GT, Septuaginta, översätter *mal'ak* med *angelos*. Detta har gett upphov till det svenska ordet "ängel" när det är fråga om *Guds utsända ombud eller sändebud*.

När vi hör ordet "ängel" tänker vi nog främst på de många *andliga, himmelska* varelser som Gud skapat och sänder ut som sina ombud och budbärare. De är en stor skara, "tiotusen gånger tiotusen och tusen gånger tusen" (Upp 5:11, Dan 7:10), "starka hjältar som utför hans befallning" (Ps 103:20). Herren har också *jordiska* sändebud, nämligen Herrens profeter. De kan kallas för "änglar" (*mal'akim*), för också de är sändebud, av Gud *utsända* ombud och budbärare. Jesaja säger t ex: "Herren GUD har *sänt mig* och sin Ande" (Jes 48:16). Också den kristna församlingens herdar kan kallas "änglar", för de har fått uppdraget att tala vad HERREN har talat (se uttrycket "ängeln för församlingen" i Efesos, Smyrna, Pergamon etc i Upp 2–3). Om dem som profeterar lögn i Guds namn säger HERREN däremot: "Jag har *inte sänt* dem" (Jer 14:14).

HERRENS särskilde utsände

När vi i Gamla testamentet möter uttrycket "HERRENS ängel" kan det syfta på en av Herrens skapade och utsända änglar. Men på flera ställen där det talas om "HERRENS ängel" visar sammanhanget att det inte är fråga om en skapad ängel utan om en utsänd representant för HERREN som är ett med HERREN själv. Det denne "ängel" säger och gör är vad HERREN säger och gör. I bibeltexten kan det då stå "HERRENS ängel" och strax därefter om samme person Gud eller HERREN. Då är det alltså fråga om Guds *oskapade* sändebud, Faderns enfödde Son. Om honom som är den sanna Visheten skriver Salomo: *Av evighet är jag insatt, från begynnelsen, innan jorden fanns. Innan djupen blev till föddes jag, innan källorna flödade av vatten. Innan bergen grundades, innan höjderna fanns föddes jag, innan han gjort land och fält och jordens första stoft* (Ords 8:23–26).

Låt oss se närmare på några bibelställen som Jesu motståndare borde ha känt till, bibelställen där Mose inte bara skriver om många utsända ombud för Herren utan om *en särskild "HERRENS ängel"* som är Guds särskilda representant och ett med honom själv. När Jesus betonar att han är "*HERRENS utsände*", då är jag övertygad om att han hänvisar till skriftställen där det talas om *denne alldeles specielle, oskapade Ängel som är ett med HERREN själv*.

2 Mos 3

Vid Guds berg Horeb uppenbarade sig "HERRENS ängel" för Mose "i en eldslåga som slog upp ur en buske" (v 2). Det Mose såg var ett under, för "busken brann av elden utan att busken brann upp" (v 3). "När HERREN såg att han kom för att se efter, ropade Gud till honom ur busken: 'Mose! Mose!'" (v 4). Ängeln som ropade till Mose var alltså Gud. Det bekräftas också i fortsättningen. Ängeln som talade med Mose ur den brinnande busken presenterade sig som "*din fars Gud – Abrahams Gud, Isaks Gud och Jakobs Gud*". "Då dolde Mose ansiktet, för han *bävade för att se på Gud*" (v 6). Ingen kan ju se Gud i hans fulla helighet och härlighet, "för vår Gud är en förtärande eld" (Heb 12:29, se också 2 Mos 24:17 och 5 Mos 4:24). Därför uppenbarar sig HERREN genom sin Son, "den utsände", genom hans ord och gärningar som är Faderns ord och gärningar. Ingen kan se Fadern, men "HERRENS ängel" kan människor se och samtala med. Han visar sig som en man, en människoson (se t ex 1 Mos 18 och 32, Jos 5 och Dom 13).

HERRENS ängel säger i 2 Mos 3 till Mose: "Jag är den som är *Jag Är*." "Så ska du säga till Israels barn: *Jag Är* har sänt mig till er" (v 14). Jämför Jesu ord: "När ni har upphöjt Människosonen, då ska ni förstå att *Jag Är* och att jag inte gör något av mig själv utan talar så som Fadern har lärt mig. Och han som *har sänt mig* är med mig" (Joh 8:28f).

Mose skriver både att *HERREN* förde Israels barn ut ur Egypten och att *HERRENS särskilde utsände (HERRENS ängel)* gjorde det. När *HERRENS* ängel uppenbarade sig för Mose i den brinnande busken var det ingen mindre än *HERREN* själv som uppenbarade sig för honom. Mose uppmannades av *HERRENS* ängel att säga till de äldste i Israel: "HERREN era faders Gud, Abrahams Gud, Isaks Gud och Jakobs Gud, har uppenbarat sig för mig och sagt: *Jag* har sett till er och vet vad de har gjort mot er i Egypten... *Jag* ska föra er ut ur lidandet i Egypten och upp till kanaanernas, hetiternas, amoreernas, perisseernas, hiveernas och jebusiternas land" (2 Mos 3:16f).

2 Mos 23:23 med flera ställen

I 2 Mos 23:23 och 32:34 står: "*Min ängel* ska gå framför dig." Men när faraos här hann upp israeliterna då de tycktes instängda framför Aqabaviken (*Yam-suf* = slutets hav)¹, flyttade sig *HERRENS* ängel och tog plats bakom dem. Mose skriver: "*Guds ängel*, som hade gått framför Israels här, flyttade sig nu och gick bakom dem. *Molnpelaren* som hade gått framför dem flyttade sig och tog plats bakom dem, så att den kom mellan egyptiernas här och israeliternas. Molnet var där med mörker, samtidigt som det lyste upp natten. Under hela natten kunde den ena hären inte komma nära den andra" (2 Mos 14:19f).

När Mose blickade tillbaka på vad som hänt under den 40-åriga ökenvandringen, sa han till folket: "I öknen såg du hur *HERREN* din Gud bar dig, så som en man bär sin son, hela den väg ni vandrade tills ni kom till denna plats. Men trots detta trodde ni inte på *HERREN er Gud*,

1 Det hav som israeliterna tågar rakt igenom "på torr mark, medan vattnet stod som en mur till höger och vänster om dem" (2 Mos 14:22; jfr Ps 78:13) kallas i den hebreiska grundtexten för *Yam-suf* = "slutets hav", för där fick den förföljande egyptiska armén sitt slut. *Yam-suf* syftar alltid i GT på Röda havets Aqabavik, se 2 Mos 23:31; 4 Mos 14:25; 21:4; 5 Mos 1:40; 2:1; Jos 24:6; Dom 11:16; 1 Kung 9:26. I de flesta översättningar, även i Svenska Folkbibeln, står I anslutning till Septuaginta Röda havet där grundtexten har *Yam-suf*.

som gick framför er på vägen för att utse lägerplatser åt er – om natten i eld för att visa er vägen ni skulle gå och om dagen i molnskyn” (5 Mos 1:31ff). Här betonas sålunda att *det var ”HERREN er Gud” som gick framför folket när det var ”den utsände”, ”HERRENS ängel” som gick framför dem!* När Mose skickade sändebud till kungen i Edom för att få tillstånd att tåga genom hans område, sa han: ”Vi bodde i Egypten under lång tid och vi och våra fäder blev illa behandlade av egyptierna. Men vi ropade till HERREN, och han hörde vår röst och *sände en ängel som förde oss ut ur Egypten... Låt oss tåga genom ditt land*” (4 Mos 20:15–17).

Den verkliga härledaren

När israeliterna under Josuas ledning äntligen kom in i det utlovade landet mötte Josua den ängel som uppenbarade sig för Mose vid Horebs berg. Han visade sig plötsligt för Josua som *en man med ett draget svärd i sin hand*. Josua förstod inte först att det var HERRENS ängel. ”Tillhör du oss eller våra fiender?”, frågade Josua. Då fick han veta att mannen var ”befälhavare över HERRENS här”. Det var sålunda inte Josua som var härens högste ledare och som hade fört Israels barn in i det utlovade landet utan HERRENS ängel. När befälhavaren över HERRENS här nu sa till Josua samma sak som HERRENS ängel hade sagt till Mose: ”Ta av dig dina skor, för platsen där du står är helig”, *då förstod Josua vem mannen var och gjorde som han sa* (se Jos 5:13ff). HERRENS ängel hade nu *uppfyllt löftet som han gav till Mose* (se 2 Mos 3:8): ”Jag har kommit ner för att rädda dem från egyptierna och föra dem ut ur det landet upp till ett gott och rymligt land, ett land som flödar av mjölk och honung, en plats där det bor kananeer, hetiter, amoreer, perisseer, hiveer och jebusiter.”

Ytterligare vittnesbörd om HERRENS särskilde utsände

HERRENS ängel uppenbarade sig också för fäderna före Mose tid och även senare. Några exempel:

- När Hagar, Sarajs slavinna, var på flykt från sin husmor, kom HERRENS ängel till henne med uppmaningen att hon skulle gå tillbaka till sin husmor och ödmjuka sig under henne (1 Mos 16:7ff). HERRENS ängel sa: ”*Jag ska göra dina efterkommande så talrika att man inte kan räkna dem.*” Han förutsa också att hon skulle föda en son som hon skulle ge namnet Ismael. Bara HERREN kan ge och uppfylla sådana löften. Det förstod Hagar. Mose

skriver: "Hon gav ett namn åt *HERREN som talat med henne*. Hon sa: '*Du är den Gud som ser mig*.' Därför kallar man brunnen *Beer-Lahaj-Roi* (= Den Levandes brunn, han som ser mig)" (v 13f).

- Enligt 1 Mos 18 uppenbarar sig HERREN för Abraham vid Mamres terebintlund. Det är *tre utsända män* (änglar) som kommer till honom. En av de utsända visar sig vara HERREN själv. De två andra får HERRENS uppdrag att gå ner till Sodom och rädda Lot och hans familj för att sedan förgöra staden. "Männena vände sig därifrån och gick mot Sodom, men Abraham stod kvar inför HERREN" (v 22). "På kvällen kom de två änglarna till Sodom" (19:1).

Men medan de tre utsända ännu var tillsammans hos Abraham sa *en* av dem till Abraham (det visar sig vara HERREN): "Jag kommer tillbaka till dig nästa år vid denna tid, och se, då ska din hustru Sara ha en son" (18:10). Sara vågar inte tro att detta löfte kan infrias. "Sara log inom sig" där hon stod i tältöppningen. Då sa HERREN till Abraham: "Varför log Sara och tänkte: Ska jag föda barn, jag som är så gammal? Skulle något vara omöjligt för HERREN?" (18:13).

Innan två av de utsända gått vidare till Sodom sa HERREN till dem: "Kan jag dölja för Abraham vad jag tänker göra?" (18:17). Sedan de gått samtalar Abraham med HERREN medan de ser ner mot Sodom från höjdplatån väster om Siddimsdalen (där Döda havet nu ligger). Abraham undrar om det inte finns några rättfärdiga bland de grovt ogudaktiga i Sodom. "Ska du förgöra den rättfärdige tillsammans med den ogudaktige?" (v 23). HERREN lovar: "Om jag finner rättfärdiga inne i Sodom, ska jag skona hela orten för deras skull" (v 26). Abraham fortsätter: Kanske 45? Sedan säger han i omgångar kanske 40, kanske 30, kanske 20? Till sist säger han: "Herre, bli inte vred om jag talar bara en sista gång: Kanske finns det tio där?" (v 32). HERREN lovar: "För dessa tios skull ska jag inte förgöra den." Kapitel 18 slutar med orden: "När HERREN hade talat färdigt med Abraham gick han därifrån, och Abraham återvände hem."

- När Jakob var på väg tillbaka till sitt land efter sin långa vistelse hos Laban i Paddan-Aram (1 Mos 32) var han rädd för att hans

tvillingbror Esau skulle komma emot honom och som hämnd döda honom och hans familj. Han vände sig därför till HERREN i bön och bad: "Rädda mig från min bror Esaus hand, för jag är rädd att han kommer och dödar mig och mödrarna och barnen" (v 11). När han på natten hade fört hela sin familj och allt han ägde över Jabboks bäckravin, hände något märkligt. Ensam kvar vid Jabboks vadställe "brottades *en man* med honom ända tills gryningen kom" (1 Mos 32: 24). Mannen sa till honom: "Du ska inte längre heta Jakob utan Israel, för du har kämpat med Gud och med människor och segrat" (v 28). (Israel betyder "en som kämpat med Gud".) Därefter välsignade mannen honom.

Jakob var nu klar över att denne man var ingen mindre än Gud, för han kallade platsen där brottningen ägt rum för Peniel som betyder "Guds ansikte", ett av namnen på HERRENS särskilde utsände (se 2 Mos 33:14, där HERREN ordagrant säger om HERRENS ängel: "*Mitt ansikte* ska gå med dig"). Det står att Jakob tänkte: "Jag har sett Gud ansikte mot ansikte, och ändå har mitt liv skonats" (v 30). Ingen syndare kan ju se Faderns ansikte. Men de kan se HERRENS ängel som är ett med HERREN utan att dö. Profeten Hosea skriver om Jakob: "Han kämpade med *ängeln* och vann seger, han grät och bad honom om nåd" (Hos 12:4).

- När Jakob var sjuk och nära att dö, 147 år gammal, talade han med Josef och välsignade hans båda söner genom att lägga *sina händer i kors*. Sedan välsignade han Josef och sa: "*Den Gud* som mina fäder Abraham och Isak har vandrat inför, *den Gud* som har varit *min herde* från min födelse ända till i dag, *den ängel* som har förlossat mig från allt ont, han ska välsigna pojkarna" (1 Mos 48:15f). Ängeln, dvs HERRENS särskilde utsände, är den gode herden, är den Gud som Abraham och Isak har vandrat inför! Jämför Jesu ord: "*Jag är* den gode herden. Den gode herden ger sitt liv för fåren" (Joh 10:11).
- Enligt Domarboken 6:11ff uppenbarade sig HERRENS ängel för Gideon och hälsade honom med orden: "HERREN är med dig!" Då svarade Gideon: "Om HERREN är med oss, varför har då allt detta drabbat oss? ... Nu har HERREN övergett oss och gett oss i midjaniternas hand." Hur agerade HERRENS ängel på detta

ifrågasättande? Det står: "Då vände *HERREN* sig till honom och sa: 'Gå i denna din kraft och fräls Israel ur midjaniternas våld. Se, jag har sänt dig.'" *HERRENS* ängel är sålunda ett med *HERREN* själv.

När Gideon begär "ett tecken att det är du som talar med mig" (v 17), ger *HERRENS* ängel honom följande tecken: "Ta köttet och det osyrade brödet och lägg det på berghällen där och håll spadet över det.' Han gjorde så. *HERRENS* ängel räckte ut staven som han hade i handen och rörde med spetsen vid köttet och det osyrade brödet. Då slog det upp eld ur klippan och förtärde köttet och det osyrade brödet. Och *HERRENS* ängel försvann ur hans åsyn. När Gideon såg att det var *HERRENS* ängel, sa Gideon: '*Ve mig, Herre GUD, jag har sett HERRENS ängel ansikte mot ansikte!*' Men *HERREN* sa till honom: 'Frid vare med dig! Var inte rädd, *du ska inte dö*'" (v 20–23). Gideon blev nu överbevisad om att Ängeln som talade med honom var Gud. Men genom att *HERREN* uppenbarade sig för honom via sin utsände representant (Ängeln, Guds enfödde Son), behövde han inte dö.

- Också i Domarboken 13 blir det helt tydligt att *Guds särskilde utsände* (*HERRENS* ängel) är undrens Gud, *HERREN* själv. Manóas hustru var ofruktsam. "*HERRENS* ängel uppenbarade sig för hustrun och sa till henne: 'Se, du är ofruktsam och har inte fött några barn, men du ska bli havande och föda en son'" (v 3). Hustrun gick in och berättade vad som hänt för sin man. "Då bad Manóa till *HERREN*: 'O Herre, låt *gudsmannen* som du sände hit komma tillbaka till oss och lära oss hur vi ska göra med pojken som ska födas'" (v 8).

"*Guds ängel* kom tillbaka till hans hustru när hon satt ute på marken och hennes man Manóa inte var hos henne. Då skyndade hustrun genast i väg och berättade det för sin man och sa till honom: 'Se, *mannen* som kom till mig häromdagen har uppenbarat sig för mig'" (v 9f). "Manóa hade inte förstått att det var *HERRENS* ängel" (v 16). Då lät ängeln "något underbart ske inför ögonen på Manóa och hans hustru" i samband med deras offer: "Manóa tog killingen och matoffret och offrade det på klippan åt *HERREN*... *När lågan steg från altaret mot himlen,*

steg HERRENS ängel upp i lågan från altaret. Manóa och hans hustru såg det, och de föll ner till jorden på sitt ansikte... Manóa förstod att det var HERRENS ängel. Manóa sa till sin hustru: 'Nu måste vi dö, eftersom vi har sett Gud' (v 20–22).

Sammanfattning

Som Guds evige Son är Jesus redan före sitt människoblivande Guds särskilde "utsände" (HERRENS ängel) som flera gånger under gamla förbundets tid *steg ned* från himlen, vilket vi har sett exempel på ovan. Han är den gudsmän som steg ner från himlen och uppenbarade sig för Abraham, Hagar, Jakob, Mose, Josua, Gideon m fl. Sedan han uppenbarat sig också för Manóa och hans hustru *steg han upp* till himlen igen inför deras ögon. Därför kunde Jesus som är "HERRENS utsände" säga om sig själv: *"Ingen har stigit upp till himlen utom den som kom ner från himlen, Människosonen som är i himlen"* (Joh 3:13). Jesus är Faderns utsände Son, den HERRENS utsände som är ett med Fadern. "Mitt namn är i honom" (2 Mos 23:21). "Var och en som åkallar HERRENS namn ska bli frälst" (Joel 2:32). Ingen syndare här på jorden kan se Fadern i hans fulla härlighet och överleva (2 Mos 33:20). Han är en förtärande eld.

Men Mose vill se mer av HERREN, Fadern i hela hans härlighet. Han vill att Fadern själv visar sig och går med folket när de bryter upp från Horebs berg. Då säger HERREN: "Mitt ansikte kan du inte få se, för ingen människa kan se mig och leva... Du ska få se mig på ryggen. Men mitt ansikte kan ingen se" (2 Mos 33:20, 23). Ändå ska HERREN gå med honom, men (som tidigare) representerad av sin utsände ängel, sin Son. Sonen är det Faderns ansikte som en syndare kan se: *"Mitt ansikte ska gå med dig och låta dig få ro"* (2 Mos 33:14). Som Faderns ansikte är den oskapade Ängeln ett med Fadern, förkunnar Faderns ord och gör hans gärningar. Han är Ordet som blev kött när han lät sig födas som människa (Joh 1:14). Paulus skriver: "När tiden var inne sände Gud sin Son, född av kvinna och ställd under lagen för att friköpa dem som stod under lagen så att vi skulle få söners rätt" (Gal 4:4–5). Johannes skriver: "Det som var från begynnelsen, det vi har hört, det vi med egna ögon har sett, det vi har skådat och rört med våra händer, om detta vittnar vi: Livets Ord" (1 Joh 1:1).

Den som förnekar *Guds tre-enighet*, att Gud är tre personer, Fadern, Sonen och Anden, och ändå bara *ett* gudomsväsen, *en* enig Gud, kan inte förstå detta. Redan vid skapelsen framträder den treenige: Anden

har full kontroll över skapelsen redan innan den är fullbordad (1 Mos 1:2) och Sonen, Ordet, är lika mycket Skapare som Fadern. Därför säger Fadern: ”*Låt oss göra människor till vår avbild, lika oss*” (1 Mos 1:26), och Paulus skriver om Sonen: ”Genom honom skapades allt i himlen och på jorden: synligt och osynligt, tronfurstar och herradömen, härs-kare och makter – allt är skapat genom honom och till honom. Han är till före allt, och allt hålls samman genom honom” (Kol 1:16–17).

Fariseerna och judarnas ledare var blinda för vem Jesus verkligen var, fastän de menade sig ha Abraham till sin far (”Vår far är Abraham”, Joh 8:39) och vara Moses lärjungar (”Vi är Moses lärjungar, Joh 9:28). *De förstod inte att Jesus var den HERRENS ängel (utsände) som uppenbarade sig för Mose och för många fler, HERRENS nådiga ansikte (2 Mos 33:14), den sanna Visheten (Ords 8:22ff), Ordet (Joh 1:1, 14).* Jesus sa: ”Den som tror på Sonen har evigt liv” (Joh 3:36). ”Ni forskar i Skrifterna, för ni tror att ni har evigt liv i dem (det är bra, men ni är blinda för deras vittnesbörd om mig). *Det är just de som vittnar om mig, men ni vill inte komma till mig för att få liv... Hade ni trott Mose skulle ni tro på mig, för det var om mig han skrev. Men om ni inte tror hans skrifter, hur ska ni då kunna tro mina ord?*” (Joh 5:39–40, 46–47).

SE

Hör, alla ni som törstar! (Jes 55:1–4)

av Stefan Hedkvist

*Hör, alla ni som törstar,
kom till vattnet!
Och ni som inte har pengar,
kom och köp säd och ät!
Ja, kom och köp säd utan pengar
och vin och mjölk för ingenting.
Varför ger ni pengar
för det som inte är bröd,
era inkomster
för det som inte mättar?
Hör på mig, så får ni äta gott
och er själ njuta av feta rätter.
Vänd ert öra hit och kom till mig!
Hör, så får er själ leva!
Jag vill sluta ett evigt förbund
med er,
den trofasta nåd
som jag lovade David.
Se, honom har jag satt
till ett vittne för folken,
till en furste och ledare för folken.*

Sammanhang

I Jesaja kapitel 49 presenteras Herrens tjänare som Frälsare för alla människor på hela jorden. Det är för lite för honom att bara upprätta Jakobs stammar. Därför har Herren satt honom till ljus för hednafolken för att Guds frälsning ska nå ända till jordens yttersta gräns. I det fem-

tiotredje kapitlet får vi sedan lära oss hur Herrens tjänare vinner frälsning åt alla människor. Det gör han genom att ta straffet vi förtjänat för att vi istället skulle få hans rättfärdighet: *Han blev genomborrad för våra brott, slagen för våra synder. Straffet blev lagt på honom för att vi skulle få frid, och genom hans sår är vi helade.*

I nästa kapitel får vi sedan veta mer om de människor han vunnit, församlingen av de troende. Det är alla som tagit emot honom som sin Frälsare. De kommer från alla folk på jorden. Här i världen kommer de att möta fiendskap. Men fast de kommer att mötas av motstånd ska inget kunna göra slut på Kristi kyrka. De kan vara helt trygga. I kapitel 54 har vi detta härliga löfte från HERREN till alla troende: *Även om bergen viker bort och höjderna vacklar, så ska min nåd inte vika från dig eller mitt fridsförbund vackla, säger HERREN din förbarmare.* I kapitel 55 kommer så inbjudan till alla folk att ta emot frälsningen.

Kort textkommentar

Den som ropar ut inbjudan är ingen mindre än Herren själv. I denna profetia tar han på sig rollen av en försäljare och platsen är en stor marknad. Han drar uppmärksamhet till sina varor genom att stå där och ropa: *Hör, alla ni som törstar, kom till vattnet! Och ni som inte har pengar, kom och köp säd och ät! Ja, kom och köp säd utan pengar och vin och mjölk för ingenting.*

På alla marknader sker en form av byteshandel mellan försäljare och kunder. När affären görs upp så växlar varor och betalningsmedel ägare. Men denna marknad skiljer sig på många sätt från vanliga marknader. För det första så är varorna andliga välsignelser. För det andra uppmanas kunderna att komma och köpa utan pengar. De andliga välsignelserna ges av nåd, helt fritt och gratis. Det understryker denne märklige försäljare genom att upprepa erbjudandet: Kom och köp utan pengar. Det går inte ta miste på att han erbjuder allt av nåd, helt fritt och för intet. Den som ropar ut inbjudan är Gud själv och han riktar sig till alla som törstar, till alla som saknar betalningsmedel. Och det är så vi måste komma till HERREN. Som människor utan pengar. Som människor som inte har något att komma med inför HERREN. Som tiggare med tom hand.

Vad är det han ger? Vattnet, säden, vinet och mjölken är inte varor som mättar kroppen utan välsignelser som ger själen liv. Det lär vi oss av den tredje versen: *Vänd ert öra hit och kom till mig! Hör, så får er själ leva!*

Vi är innerligt glada att det som ger vår själ liv är en fri gåva av Guds nåd. För vi är alla syndare och har inget att berömma oss av inför Gud. Vi har inget att ge honom så att han blir skyldig att betala igen. Det som ger vår själ liv är inte en välförtjänt lön utan gåvor vi får på grund av Guds stora kärlek och nåd. Skriften lär oss denna enkla sanning: *Syndens lön är döden men Guds gåva är evigt liv i Jesus Kristus, vår Herre* (Rom 6:23).

Liksom Herren inbjuder alla människor att komma så utmanar han också alla: *Varför ger ni pengar för det som inte är bröd, era inkomster för det som inte mättar?* Det är bara HERREN som kan ge oss syndare vad vi behöver. Men det tråkiga är att de flesta accepterar billiga ersättningar som i verkligheten kostar dem livet. När de söker mening och mål på annat håll blir de lätta offer för djävulens list när han lurar människor genom falska profeter som lovar himmelen till dem som iakttar regler om bönetimmar, fastor, matrecept och vallfärder, eller så piskar han upp våld och hot som håller människor borta från Jesus. I ett sekulariserat samhälle lockar han med det ögonen eller hjärtat har begär till, lust och njutning, framgång och popularitet, makt och prestige, eller så kväver han hjärtat med mörker och förtvivlan. Djävulen har många pilar i sitt koger och den väg han lockar människor in på är krokig och full av snaror och för allt djupare ner i mörkret. Han gör allt han kan för att människor ska gå förlorade. Och många är mer än lätta offer. Många är beredda att satsa allt på en livsstil som Herren varnat oss för i sitt ord.

Fast inte någon förtjänat det och helt av oförtjänt kärlek uppmanar Herren oss att lyssna till honom. Det är ett livsviktigt lyssnande för det ger vår själ liv. Det finns många fällor utlagda här i världen som lockar med framgång om vi lyssnar till andra budskap. Men inget av detta kan ge själen liv. Det är till HERREN vi ska lyssna för att vår själ ska leva. Herren ger oss här instruktion för *hur* vi ska ta emot de välsignelser han ger helt av nåd. Det sker genom att vi lyssnar till honom. *Hör, vänd ert öra hit och kom till mig!*

På en vanlig marknad kan köparen kanske pruta på priset och göra en bättre affär. Något sådant förekommer inte på Herrens marknad, för Guds välsignelser är helt gratis. Det betonas ytterligare när Herren säger: *Jag vill sluta ett evigt förbund med er, den trofasta nåd som jag lovade David.* Vi har inget att komma med inför Herren, och även om vi hade allt guld och silver i hela världen så skulle vi inte kunna köpa de välsig-

nelser som Herren ger. Herren själv sluter ett evigt förbund med oss. Det är han som agerar och ordnar allt. Han sluter ett nådesförbund med oss. Förbundet är inte beroende av oss utan bygger helt på att Herren är trofast mot sina löften. Han frågar inte efter något från oss utan ger oss allt med den säkerhet som ett evigt förbund garanterar. Och vi tar emot förbundets välsignelser genom tron. Tron är att lyssna till Guds löfte och lita på det. *Hör så får er själ leva*, säger Herren.

Vad var den trofasta nåd som Herren lovade David? Gud lovade David att i hans ätt skulle Messias, Guds Son födas och han skulle vara kung i ett evigt rike. Löfterna till David fick sin uppfyllelse i Jesus Kristus. När folket hälsar honom som Davids Son så erkänner de honom som Messias, Frälsaren. Förbundets villkor förkroppsligas i Jesus Kristus. Han är full av nåd och sanning. Jesus påminner oss om profetians inbjudan, att komma till honom för att få det vatten som ger själen liv. I Johannes 4:10–14 hör vi Jesus säga till kvinnan vid Sykars brunn: *Om du kände till Guds gåva och vem det är som ber dig: Ge mig lite att dricka, då skulle du ha bett honom, och han hade gett dig levande vatten.... Den som dricker av det vatten jag ger honom ska aldrig någonsin törsta. Det vatten jag ger blir en källa i honom med vatten som flödar fram till evigt liv.*

Johannes 4 beskriver på ett bra sätt hur Jesus uppfyller profetian i Jesaja 55 där det sägs att han ska vara *en furste och ledare för folken*. Men det handlar inte om en politisk ledare. Många av judarna på Jesu tid ifrågasatte honom därför att han vägrade bli deras politiske kung. Ena dagen var man beredd att med våld göra honom till kung. Andra dagen gick man bort från honom sedan man hört hans vittnesbörd. Men det var just på detta sätt han skulle vara en furste och ledare för folken: *genom sitt vittnesbörd*. Jesus regerar i detta nu på ett dolt sätt i människors hjärtan *genom sitt evangelium*. Men hans regim ska inte alltid vara dold. En dag ska han framträda som kungarnas kung. Inte heller då kommer han som en politisk kung för att upprätta något tusenårsrike utan i härlighet med sin makts änglar för att hålla dom. Men fram till den dagen gäller Jesajas profetia:

Se, honom har jag satt till ett vittne för folken, till en furste och ledare för folken.

Det är genom sitt vittnesbörd, evangeliets förkunnelse, som Jesus regerar. Och han är inte bara judarnas furste och ledare utan en ledare

för folken. Det ser vi tydligt när Jesus till allas förvåning tar sig an den samariska kvinnan. Hon tillhörde inte judarna och man blev förvånad över att han över huvud taget tilltalade henne. Men han var ju satt till ett vittne för folken och det var genom sitt vittnesbörd han skulle vara en ledare, inte bara för människor från ett folk utan för alla folk. I evangelierna ser vi hur Jesus uppfyller all den trofasta nåd Gud lovat David och hur han i detalj uppfyller Jesajas profetia om Herrens tjänare.

The screenshot shows the website for Biblicum, which is dedicated to biblical faith and research. The header features the Biblicum logo and the text "För biblisk tro och forskning". A navigation bar includes links for "Hem", "Aktuellt", "Om Biblicum", "Undervisning", "Tidskriften", "Kontakt", and "Webbutik". The main banner image depicts a sunset over a body of water, with the text "Västerås Bibelforum" and the quote "I begynnelsen var Ordet". Below the banner, the page title "Vad säger Bibeln?" is followed by a paragraph about the forum's history, founded in 1992 by theol. dr Seth Erlandsson. Another paragraph discusses the importance of the Bible and the forum's role in providing answers to questions. A final paragraph mentions that the website offers recordings of lectures from 1992-2009. The URL www.biblicum.se/biblicumforedrag/vasteras-bibelforum/ is displayed at the bottom.

Biblicum För biblisk tro och forskning

Hem Aktuellt Om Biblicum Undervisning Tidskriften Kontakt Webbutik

Västerås Bibelforum

"I begynnelsen var Ordet"

Home > Undervisning > Västerås Bibelforum

Vad säger Bibeln?

Västerås Bibelforum startades av teol. dr Seth Erlandsson 1992 som en mötesplats för alla som önskade tränga djupare in i Bibeln och lyssna till vad Bibeln lär i olika frågor.

Ingen kan förneka Bibelns stora betydelse under snart 2000 år. Men bibelkunskapen har i vår tid blivit allt sämre. Därmed har människor förlorat en fast grund i tillvaron och känner sig vilsna när det gäller livets viktigaste frågor. Många har efterlyst ett öppet forum där vem som helst kan komma med sina frågor och få klara och sakkunniga besked om vad Bibeln lär. Därför bildades Västerås Bibelforum.

På Biblicums hemsida kan du lyssna på de föredrag som hållits under åren 1992–2009 och ladda ner något av de ca 90 föredrag som finns i mp3-format.

www.biblicum.se/biblicumforedrag/vasteras-bibelforum/

Luther och bilderna¹

av Juhani Viitala

Varför berörs människan så djupt av god konst och skönhet? Den teologiska utbildningen ger inte många verktyg för att diskutera det här. Då teologer har tagit upp frågor gällande konst och skönhet har problem som gäller moral, alltså vad som är rätt och fel, det goda och det onda, ställts i förgrunden. Kyrkofadern Tertullianus ondgjorde sig över att människor på teatern berörs av påhittade eller lögnaktiga händelser. Kyrkofadern Augustinus bekymrade sig för om åhörarna av kyrkosång brydde sig mera om melodierna än om orden. Också det ämne jag tar upp i dag, Martin Luthers syn på bilder, har tillsvidare blivit lite undersökt.

Bildstriden

Mera känd än forskning om bibliska bilder är säkert kyrkohistorien om motståndet mot bilder. Gamla testamentets bildförbud, ”Du ska inte göra dig någon bildstod eller avbild av det som är uppe i himlen eller nere på jorden” (2 Mos 20:4), fick igång ett drev mot ikonmålare i Byzans år 726. Konstnärerna förföljdes, torterades och förblindades. Man sökte upp ikoner, tog bort dem från deras platser och brände dem. Tiden kallas *ikonoklasmen* eller *bildstormen*. Bildskändarna trodde att ikonerna är ett uttryck för sammanblandning av Skaparen och det skapade. De ansåg det vara avgudadyrkan om man högaktade ikoner. Kejsar Leo III (717–742) beslöt att förstöra ikonerna, eftersom de föreföll vara ett hinder för att omvända judar och muslimer till kristendomen.

Striden om de heliga bilderna varade i 100 år, ända till år 846, och var nära att riva sönder hela det bysantinska riket. Striden var också

1 Föredrag på S:t Johannes bibelhelg i Vasa den 6 maj 2018. Det finska originalets noter med fördjupningar och litteraturhänvisningar har inte tagits med här. För det finska originalet, se www.tunnustuskirkko.fi/saarnat-ja-esitelmaet. Bilderna finns som länkar på <https://sanktjohannes.info/multimedia-archive/luther-ja-kuvat-luther-och-bilderna/>.

politisk, men den inrymde en viktig teologisk fråga. Vänner av ikonerna ansåg att eftersom Gud hade blivit en sann människa i Kristus kunde man också avbilda honom. Bildstriden slutade i seger för dem som tillät bilder. Inkarnationsläran, att Ordet blev kött, berättigade att framställa Gud i form av bilder.

Den mest anmärkningsvärda teologiska insatsen i bildstriden gjordes av prästen och munken, den östliga kyrkans viktiga kyrkofader Johannes från Damaskus (676–749). Johannes skrev i Sabbas kloster i slutet av 720-talet tre djupgående tal som försvar för att vörda ikoner och relikier. Han motiverar ikonernas berättigande så här:

Är inte den heliga evangeliebokens trycksvärta materia? Är inte det altare som ger oss livet, där vi tar emot livets bröd, uppbyggt av materia? Är inte guld och silver materia? Vi gör ju kors, paten och nattvardsbägare av dem? Och framför allt det här: är inte vår Herres kropp och blod materia? Det finns två alternativ: du kan låta bli att ge dessa saker den heder som tillkommer dem, eller godkänna kyrkans tradition och högaktning av bilderna.

Luther motsatte sig bildstormningen

Under reformationstiden blev det igen strid kring bilderna. Reformationens vänsterflygel, den så kallade radikalreformationen, krävde att alla bilder skulle avlägsnas från kyrkorna. Samma ståndpunkt intog de schweiziska reformatörerna Ulrich Zwingli och Jean Calvin, som på samma sätt som motståndarna till ikonerna hänvisade till bildförbudet i första budet.

Enligt reformatorn Martin Luther (1483–1546) gällde bildförbudet i bokstavlig mening endast judarna, vilket gjorde att han inte tog med det i katekesen. Varför motsatte sig inte Luther, som betonade bibelläsning och det predikade Ordet, bilder och målningar i sin undervisning? Utesluter inte den korsets teologi som han förespråkar i motsats till härlighetsteologin en positiv syn på bilder, målningar, skulpturer och filmer? På den frågan ger Luther ett preliminärt svar år 1525 i sin skrift ”Mot de himmelska profeterna”:

Jag har själv sett och hört bildstormarna läsa högt från min tyska Bibel ... I dessa böcker finns en stor mängd bilder både av Gud, änglar, människor och varelser, särskilt i Johannes Uppenbarelse, Mose och Josua. Så nu ber vi vänligen att de tillåter oss att göra det som de själva gör. Bilderna som finns i dessa böcker målade vi på väggar, för

att man skulle minnas och förstå dem bättre och för att de inte gör mera skada på väggarna än i böckerna. Det är säkert bättre att måla bilder på väggarna om hur Gud skapade världen, hur Noa byggde arken och alla andra berättelser, än att måla skamlösa världsliga saker. Gud giv att jag skulle kunna förmå de rika och mäktiga att ge lov till att hela Bibeln skulle målas både på insidorna och utsidorna av husen, så att alla skulle se det. Det vore en kristlig gärning.

Luther kritiserade nog en felaktig användning av bilder och statyer. En sådan kritik finns i hans tidiga pennfäktning mot den senmedeltida västliga kyrkans falska läror och missbruk. Den medeltida kyrkan ansåg att högaktning av bilder och finansiering av målandet av dem var en god gärning med vilken man snabbare kom loss från skärselden. Luther avvisade tanken att man med att framställa bilder och statyer skulle vinna rättfärdighet, men själva bilderna och statyerna förkastade han inte.

När han begrundade Rom 1:17, ”I evangeliet uppenbaras rättfärdighet från Gud, av tro till tro, som det står skrivet: ’Den rättfärdige ska leva av tro’”, förstod Luther att endast tillräknandet av Kristi rättfärdighet kan återge syndaren den förlorade gemenskapen med Gud. Gud tillräknar den troende Kristi helighet som rättfärdighet. Kristus sa att ett dåligt träd inte blir gott genom att det dåliga trädet försöker bära god frukt. Det verkliga syftet med att människan gör goda gärningar, eller den aktiva rättfärdigheten, är inte att bli duglig inför Gud. Att högakta bilder eller finansiera målningar ger inte människan någon förtjänst inför Gud. Syftet med de goda gärningarna är att tacka Gud så att människan i sin egen kallelse hemma, i kyrkan och i samhället tjänar sin nästa och vårdar skapelsen. Människans nya förhållande till Gud skapas endast av samma Guds Ord som en gång också skapade världsalltet. Detta samma Ord finns ibland oss som muntligt och skrivet och inneboende i sakramenten.

Ur de radikala reformatörernas och de reformertas synvinkel gick Luther inte tillräckligt långt. De hänvisade till förbudet i 2 Mos 20:4 att inte göra ”någon avgudabild eller någon bild”. Därför började de förstöra målningar och statyer som de ansåg vara avgudadyrkan. Slutligen krävde de att man skulle införa detta som en föreskrift i gudstjänstordningen. Enligt dem borde man förbjuda allt som Gud inte hade befallt i Bibeln. Luther kunde inte samtycka till bildstormningen utan utmanade den som en falsk bibeltolkning, ungefär enligt samma principer som Johannes från Damaskus (675–750) i den österländska kyrkan.

Luther lär att avgudadyrkan är hjärtats sak. Gud har i Bibeln befallt människan att göra religiösa bilder. Ett exempel på det är förbundsarkens nådastol. Gud har också befallt människan att göra en bild av Gud, som t ex kopparormen som är en förebild för Kristus. Den helige Ande förklarar sig t ex till en duva. Enligt Luther har den kristne kristen frihet, om det inte finns ett förbud av Gud. Luther följde inte de radikala reformatorernas och de reformertas gnostiska böjelse att se materien som något ont, utan han försvarade Guds skapelses godhet. Gud gömmer ofta sin omvårdnad i de kristnas kallelser men också i de icke-troende människornas borgerliga rättfärdighet. Gud frälser människan genom materiella ting som bokstäverna på Bibelns blad eller genom vatten, vin och bröd. Luther uppmuntrade att använda religiös konst som verktyg att undervisa i Guds Ord. Med andra ord är bilderna enligt Luther fria ting, adiafora. Gud kräver dem inte, men han förbjuder dem inte heller.

Luther och det sköna

Enligt Luthers korsteologi finns den sanna teologin och kunskapen om Gud i den korsfäste Kristus. Enligt det synsätt som kommer av korsets teologi betyder skönhet att Gud döljer sin skönhet i korsets fasansfulla fulhet. Gud visar oss sin kärlek just i korsets fulhet. Guds skönhet visar sig desto större ju fruktansvärdare fulhet den förmår bära. Om man vill se skönheten allra klarast måste man tåla en chockerande vanskapthet. Korset avslöjar för oss både sanningen om Gud och om oss själva. Härlighet och skönhet hör väsentligen till Gud, då däremot korsets fulhet och lidande hör till oss. Det sker ett saligt byte. Gud tar på sig bördan av vår fulhet och ger oss sin egen skönhet.

Luthers uppfattning om skönhet kan inte förstås separat från hans lära om tillräknandet av rättfärdigheten till den troende. Inte heller Luthers uppfattning om Guds rättfärdighet kan fullt förstås åtskild från skönhet. Guds skönhet i sin rätta bemärkelse uppenbaras i nåden som ges i Kristus. Frågan om skönhet är livsviktig för människans liv med Gud. Gud älskar syndarna inte för att de är vackra, utan syndarna är vackra eftersom Gud älskar dem. I sin Stora Galaterbrevskommentar säger Luther att om Kristus verkligen har tagit bort världens synd så ser Gud inget annat i världen än rättfärdighet och helighet.

Om Gud ser världen så betyder det att den kristne ska se världen på samma sätt. Det är inte lätt. En andlig syn på världen är likväl det att den inte ser något annat i världen än Guds goda gärningar. Det mänsk-

liga förnuftet ser däremot alla världens brister och missförhållanden och tänker att världen endast är en förskräcklig plats. Därför förmår inte förnuftet prisa Guds godhet. Endast tron kan sjunga: "Jorden är full av Herrens godhet." Den kristnes optimism grundar sig alltså på att han ser allt både i det förgångna, i nutiden och i framtiden i ljuset av Guds allmakt och godhet.

Kristi skönhet på korset uppenbaras bara för trons ögon. I sin senare produktion har Luther också en kritisk linje gentemot den yttre, synliga skönheten. I sin kommentar över Första Moseboken (1535–1545) förklarar han varför Abraham grät över sin hustru Saras död. Några tidigare bibelutläggare tvivlade på att Abraham på riktigt kunde bli upprörd över Saras död, eftersom det hade inneburit att han inte trodde på uppståndelsen. Men enligt Luther var Abrahams gråt tvärtom ett tecken på att han var nära Gud. Ju bättre människan känner Gud, desto mer älskar hon det skapade. Ett djupt känsloliv är ett tecken på gudskunskap och inte på mänsklig svaghet. Enligt Luther är det inget karaktäristiskt drag för en kristens känsloliv att hennes känslor är styrda av en strikt ordning utan att hennes känslor är exceptionellt djupa. Maria kände yttersta smärta då hon miste sin son. David klagar över att han försmäktar i övermåttan stor sorg och frestelse, och Paulus känner utvärtes strid och invärtes fruktan och säger sig själv bära omsorg om alla församlingarna.

Krucifixets och bildens kraft

Det är sant att protestantismen i sin helhet förändrade gudstjänsten från ett möte med Guds nåd där många sinnen är inkopplade till en händelse där endast hörsel- och synsinnet inbegrips. Det här gäller dock inte i fråga om lutherdomen. Luther lärde visserligen att vi inte ska stöta oss på att Kristus kommer ridande till oss på en simpel åsnas rygg utan "sluta våra ögon och hålla våra öron öppna", då han kommer med frälsning och salighet. Frälsningen är alltså något som hör samman med att lyssna till och läsa Guds Ord. Men Luther betonade också sakramenten och han erkände också bildernas betydelse i det andliga arbetet. Då Luther koncentrerade sig på det predikade och lästa gudsordet avsåg han inte att underskatta bilderna utan han ville att vi fullt skulle erkänna den kraft som Guds Ords förkunnelse väcker genom många slags bilder. Människan kan inte se Gud åtskild från Guds Ord. Luther förstod att språket har förkroppsligats i bilder, vilka är begripliga för sinne och hjärta. Vad är sist och slutligen bokstaven annat än en bild? Luther skriver:

Men det är omöjligt för mig att höra och bära Guds verk i mitt sinne om jag inte uttrycker det i andliga bilder i mitt hjärta. För om jag vill det eller inte, när jag hör om Kristus tar bilden av en man som hänger på korset form i mitt hjärta precis som när spegelbilden av mitt ansikte säkert tar form i vattnet då jag betraktar den. Om det inte är synd utan en god sak att Kristi bild finns i mitt hjärta, varför skulle det vara synd om Kristi bild finns för mina ögon?

Luther godkände å andra sidan inte en del uttalanden från det sjunde ekumeniska konciliets (787) som gällde medeltida ikonologi. Konciliets försök att skilja den vördnad som riktades mot bilder från den tillbedjan som tillkommer endast Gud var i praktiken ofta oklar. Ändå var Luther överens med konciliets i en sak: den som säger att man inte kan måla en bild av Kristus förnekar samtidigt i praktiken själva inkarnationen, Ordets människoblivande. Enligt Luther antar Guds Ord muntliga, skriftliga och sakramentala former, men det antar också andliga och visuella former. Luther låter rentav förstå att ett krucifix eller en bild av den korsfäste som förbinds med Ordet kan förmedla Guds nåd i den mån det är en form av det synliga gudsordet.

Härvid tror jag att vår käre Herre skyddade många av våra förfäder från påvedörets väldiga mörker. I denna blindhet och detta mörker fanns ännu kvar det att man höll krucifix framför de döendes ögon och några lekmän uppmanade dem att se på Jesus, som dog för dem på korset. Det fick många döende att vända tillbaka till Kristus, fast de tidigare också trodde på förfalskade under och var fångar i avgudadyrkan.

Luther säger att en bild kan påminna om evangeliet som är skrivet i Bibeln, som har predikats för oss eller som vi har i minnet. Orden är inte endast abstrakta bokstäver i boken eller ljud som vi hör. Om de vore det borde vi predika eller läsa hebreiska och grekiska. Djupast sett är bokstäverna bilder som ger betydelse och hänvisar till det som de avser. De forntida språken avbildas ofta med bildskrivtecken. Också när alfabetet utvecklades förmedlades de mest begreppsmässiga alfabeterna med bilder. Texten den hebreiska konsonanten *alef* utvecklades från bilden av en ox. Språk som använder begreppsmässiga alfabet är ofta mera effektiva än de språk som använder bildskrift. Bildskrift är trots allt också ett språk. Så kan bibliska målningar och krucifix förmedla Guds Ords materiella innehåll (betydelse) med mindre utvecklad och med annan form eller med alfabet av typ bildskrift.

Evangelium är vackert

Luther understödde inte de medeltida teologernas klassiska nyplatoniska estetik, synen på skönhet och konst. Luther definierade inte skönhet på basen av proportioner, ljus, färg, enhetlighet eller fullkomlighet. Ännu mindre på basen av det kantianska sublimitetsbegreppet. De medeltida teologerna hade en böjelse att tänka på skönheten som övernaturliga (metafysiska) grader av Guds närhet. Däremot utformar Luther det bibliska begreppet skönhet på basen av skapelseordningens godhet och på Guds nåd. Guds egentliga arbete, evangelium, är vackert. Skönhet är den mottagna skönheten. I Heidelbergdisputationen år 1518 skriver Luther:

Guds kärlek finner inte utan skapar det som behagar den ... Syndarna är attraktiva eftersom de blir älskade. Man älskar dem inte för att de är attraktiva.

Då de italienska renässansmålarna Michelangelo (1475–1564) och Rafael (1483–1520) utförde påven Julius' beställningsarbeten och strävade efter största möjliga harmoni och balans målade Mathias Grünewald i Tyskland tvärtom. Grünewalds altartavla i Isenheim som visar en vanställd, död och korsfäst Kristus blir vacker i ljuset av Luthers teologi om skönhet. I målningen har den fysiska smärtan gjorts synlig på ett sätt som är svårt att beskriva med ord. Grünewalds starka Golgatskildring torde vara den första i världskonsten där Jesus avbildas som en mänsklig varelse på korset, en fysiskt lidande människa, utan gloria och följsam sublim försköning.

Korsets tvärbjälke böjs av tyngden av den tunga, till blods gisslade, taggiga kroppen. Benen som är hopspikade med kraftiga metallbultar har vridits inåt med knäskålarna mot varandra. Tårna är förvridna av smärta. Brösten är punkterat med spjut och det kommer ut blod. Munnen har i dödsstunden lämnats öppen, ögonen halvöppna. På huvudet finns en massiv törnekrona som täcker hela huvudet. I den grågröna huden kan man urskilja taggar som lösgjorts från gisslet och bölder som tecken på en sjukdom som många patienter i Isenheims kloster insjuknade i. I målningen avbildas den mörka stunden då solen förmörkades. Stödd av den unge Johannes betraktar den i en vit kåpa klädda nunnelika Maria sin sons kropp. Hon håller på att falla och har för ett ögonblick slutit sina ögon i förfäran. Maria Magdalena knäböjer vid korsets fot.

Den som först fäste uppmärksamhet vid altartavlan var Luthers ar-

betskamrat Philip Melanchthon (1497–1560). I Europa härjade under medeltiden en ytterst smärtsam och svår sjukdom som kallades den helige Antonius eld. Den ledde till förlamning och kallbrand och att kroppsdelar föll av. Grünewalds altartavla hängde i den helige Antonius kloster i byn Isenheim i Frankrike. Dit hämtade man människor som led av svåra hudsjukdomar för att de skulle botas från sina sjukdomar då de inför målningen levde sig in i Kristi lidande.

Altartavlan blev färdig två år innan Martin Luther publicerade sina teser år 1517, vilket var startskottet för reformationen. Konsten kan ibland förebåda det som ska komma. Enligt konstforskaren Liisa Väisänen blev några av Luthers tankar offentliga genom Grünewalds verk redan innan reformationen började spridas. Man har hittat Lutherskrifter bland Grünewalds tillhörigheter. Grünewald hade tydligen i tysthet tillägnat sig Luthers undervisning fastän han officiellt aldrig lämnade den romersk-katolska kyrkan. Många berömda konstnärer, författare och skaldar, bl a Pablo Picasso, Thomas Mann och Rainer Maria Rilke har senare blivit djupt berörda inför Isenheims altartavla.

Isenheims vanställda, lidande Kristus tar på sig människornas sjukdomar för att bota dem. Ändå är målningen vacker, eftersom den återspeglar Guds oförtjänta nåd mot människorna som har mist harmoni, ljus och integritet inför Gud.

Lucas Cranachs bilder och reformationen

Luthers syn på konsten fick ett konkret uttryck i de verk som gjordes av en av hans närmaste vänner, Lucas Cranach den äldre (1472–1553). Cranach den äldre var hovmålare hos kurfurst Fredrik den Vise av Sachsen och privatföretagare i Wittenberg. Vänskapen gagnade dem ömsesidigt. Luther insåg värdet i konsten. Cranach målade Luther så verkningsfullt att hans verkstad med nöd och näppe kunde svara mot efterfrågan på reformatorns porträtt. Han säkerställde att lutherdomen i Tyskland och den tyska renässansen blev visuellt framträdande. Cranach visualiserade och illustrerade Lutherskrifter, bönböcker, Bibeln och katekesen med slående, berättande bilder. Framför allt förevigde han reformationsteologin i visuell, synlig form.

Cranachs målning ”Lag och evangelium” från 1529 konkretiserar det väsentliga i luthersk bibeltolkning, hermeneutiken. Det goda i skapelseverket, kallelSENS betydelse och människans sexualitet visas vara rätt i målningar som berör hans familj och nakenhet. Lutheranerna bekände

sin tro inför den tysk-romerska kejsaren Karl V vid riksdagen i Augsburg den 25 juni 1530 i den av Philip Melanchthon utarbetade Augsburgska bekännelsen. I bekännelsen lyftes frågor fram där lutheranerna var av samma åsikt som de katolska men också omstridda frågor. Den är i bruk i alla lutherska kyrkor som beskrivning och rättesnöre. På motsvarande sätt bekänner altartavlan i Wittenberg från 1547 den korsfäste Kristus som centrum och Guds Ord i alla dess former som enda nyfödande kraft, på ett sätt som mycket mera behagar sinnena.

Otvivelaktigt utfördes i någon mån bildskövling av några lutheraner som satt sig dåligt in i saken. Pietismen har också haft en böjelse att undervärdera konsten. Nordeuropas lutheraner bevarade dock mycket bildkonst från medeltiden och renässansen. De skapade nya lutherska bilder och fortsatte med utövningen av bildkonst i sina hemländer. Kriget förstörde en del av denna konst, men mycket av den finns ännu kvar att bekanta sig med.

Det finns inte stöd i nutida forskning för den gamla myten att Luther inte hade mycket till övers för bildkonst. Luther säger i förordet till den första lutherska psalmboken (Achtliederbuch, Wittenberg hymnal):

Jag har inte den åsikten som några hycklare framfört att evangeliet måste förint och förstöra all konst. Jag skulle önska att all konst ... är i Hans tjänst, som gav och skapade dem.

Ett ords väsen är dess gudomligt avsedda betydelse. Det är ingen skillnad om betydelsen skapas genom ögonen, öronen eller minnet. Under tiden för Kristi korsfästelse symboliserade korset död genom tortyr, men efter Jesu korsdöd blev det ett vackert tecken på vår återlösning. Om en biblisk bild kan vi använda ett uttryck som jag hört av prof. John Brug: "det ihågkomna Ordet" (the Word remembered). En bild av korset förmedlar inte i sig evangelium. Men då en döende människa, som vet den kristliga betydelsen av korset, ser på korset minns hon Ordet.

Utblick över samtiden

”Så tappade vi bort den enda kvinnliga aposteln”

Den nya akademiledamoten Mats Malm har hållit sitt inträdestal vilket refereras i SvD den 21 dec 2018. Talet presenteras som en artikel under rubriken ”Så tappade vi bort den enda kvinnliga aposteln”. Det har i SvD fått följande ingress:

Trots att forskarna är överens om att en av de tidiga apostlarna var en kvinna omnämns hon som en man även i den senaste svenska bibelöversättningen. Det är viktigt att ständigt undersöka kulturarvet, och fråga sig vad det vill med oss, konstaterar den nya akademiledamoten Mats Malm i sitt inträdestal.

Fanns det en kvinnlig apostel? Talar Paulus om en kvinnlig *apostel* i Rom 16:7, vilket Mats Malm påstår? Är forskarna överens om att en av de tidiga apostlarna var en kvinna? Nej, här är Mats Malm och SvD grovt osakliga. Bibel 2000 är vilseledande. Där står: ”Hälsa Andronikos och Junias, mina stamfränder och medfångar; de är högt ansedda *som apostlar* och har bekänt sig till Kristus före mig.” I den grekiska grundtexten står inte ”som apostlar” utan ”*bland apostlarna*” (*en tois apostólois*). Apostlarna visar stor uppskattning för alla medarbetare, både män och kvinnor. Mats Malms misstag består inte i att han hävdar att Rom 16:7 sannolikt nämner en kvinna, Junia, och inte en man, Junias. Men han tar grovt miste när han hävdar att texten påstår att Junia var en apostel.

I Romarbrevet 16 hälsar Paulus till sina medarbetare och nämner flera kvinnor som betytt mycket i arbetet för Herren. I vers 3 hälsar han först till makarna Prisca och Aquila. Aquilas hustru Prisca eller Priscilla som hon kallas i Apg 18:2 betydde mycket, bl a när det gällde att ge Apollos grundligare insikter om ”Guds väg”, alltså den kristna tron (Apg 18:26). I vers 6 hälsas särskilt till en *Maria* ”som har arbetat mycket för er”. I vers 7 hälsar han till ”Andronicus och *Junia*” (v 7), sannolikt också de makar. De var goda medarbetare som rönt stor uppskattning ”bland apostlarna”. Ibland har Junia uppfattats som ett mansnamn, lika med

Junias (så i Bibel 2000). Men Junias är ett mycket ovanligt mansnamn, Junia däremot är ett vanligt kvinnonamn.

Junia är ingen apostel utan en uppskattad *medarbetare* liksom de övriga som Paulus hälsar till i Rom 16. Att forskarna är "överens om att en av de tidiga apostlarna var en kvinna" är rent struntprat. Paulus hälsar till fler kvinnor än till Prisca, Maria och Junia. Han hälsar till *Tryfena och Tryfosa* (kanske tvillingsystrar) som "arbetar i Herren", likaså "den älskade *Persis*, som arbetar mycket i Herren" (v 12). Han hälsar till *Rufus mor*, "som är en mor också för mig" (v 13) och till *Julia*, samt till *Nereus syster* och till *Olympas* (v 15).

När det gäller termen "apostel" så används den i Nya testamentet först och främst om de tolv män plus Paulus som utvaldes av Jesus för att vittna om honom, dvs om den sanna uppfyllelsen av Gamla testamentets löften om Messias (= Vägen) och om frälsningen genom honom (= Guds väg). Jämför Jesu ord: "Jag är Vägen" (Joh 14:6) och uppdraget till Paulus att fångsla dem "som tillhörde Vägen" (Apg 9:2). Paulus bekänner sin otro när han var farisé: "Jag förföljde den Vägen ända till döds" (Apg 22:4). Några gånger brukas termen "apostel" i en vidare mening om *betydande ledare i urkyrkan*: "Jakob, Herrens bror" i Gal 1:19, Barnabas i Apg 14:14 samt Silvanus och Timoteus i 1 Tess 1:7–8, se 1:1.

Apostlarna är tydliga när det gäller Guds skapelseordning och ledarskapet i den kristna församlingen. "Ni ska veta att Kristus är varje mans huvud, att mannen är kvinnans huvud och att Gud är Kristi huvud" (1 Kor 11:3). "Om någon gärna vill ha en församlingsledares tjänst, så önskar han sig en god uppgift. En församlingsledare måste vara oklanderlig, en enda kvinnas man..." (1 Tim 3:1f). Kvinnorna "får inte tala utan ska underordna sig, som också lagen säger... Om någon tror sig vara profet eller andlig, ska han inse att det jag skriver till er är Herrens bud. Om någon inte erkänner detta, är han själv inte erkänd" (1 Kor 14:34, 37f). "Underordna er varandra i vördnad för Kristus. Ni hustrur, underordna er era män så som ni underordnar er Herren. En man är nämligen sin hustrus huvud, liksom Kristus är församlingens huvud... Ni män, älska era hustrur, så som Kristus har älskat församlingen och offrat sig för den" (Ef 5:21–23, 25).

Försoning i Örkelljunga under ledning av kvinnlig präst

Efter hundra års splittring mellan EFS och ELM i Örkelljunga har missionssällskapen nu *återförenats*. "Det är ett under. Det har varit ganska

låsta positioner, men jag tror att det är Herrens tid nu”, säger EFS-prästen Evalotta Kjellberg. I *Världen idag* den 28/11 2018 berättar Ingrid Byström om försoningen:

Under två års tid har EFS-kyrkan (Evangeliska Fosterlandsstiftelsen) och ELM (Evangelisk Luthersk Mission – Bibeltrogna Vänner) arbetat med en försoningsprocess. Samtalen har resulterat i en försoningsgudstjänst i ELM:s missionshus den 9 december.

– Vi vill komma inför Herren, be varandra om förlåtelse och bekänna att vi tillsammans har brutit mot hans vilja om enhet i Kristi kropp. När vi har gjort det kan vi jubla och vara glada, prisa och lovsjunga Gud, säger Evalotta Kjellberg.

Bakgrunden är en mer än hundra år gammal splittring efter en lärostrid inom EFS om principer för bibeltolkning. 1911 bildades Missionssällskapet Bibeltrogna Vänner, numera ELM, av den grupp medlemmar som då lämnade EFS. - - -

2011 började EFS-kyrkan och ELM i Örkelljunga med gemensamma lovsångsgudstjänster. Man har också, tillsammans med Svenska kyrkan, gemensamma ungdomskvällar.

Under en ekumenisk bönevecka 2017, då kommunens fem kyrkor var samlade till gudstjänst, upplevde Evalotta Kjellberg att Gud talade till henne och sade: ”Tiden är inne för försoning.”

– Det här är inget mänskligt påfund. Vi är ledda av den helige Ande. Det är det som gör det så spännande, säger hon.

Grunden för ett rätt gudstjänstfirande är ett gemensamt underordnande under allt vad Bibeln lär. Bibelkritik underordnar sig inte Guds ord och omöjliggör därmed biblisk endräkt. ”I vår Herre Jesu Kristi namn uppmanar jag er, bröder, att *ni alla ska vara eniga i det ni säger* och inte låta splittring finnas bland er, utan *stå enade i samma sinne och samma mening*” (1Kor 1:10). Så lyder den apostoliska uppmaningen. När Axel B Svensson med flera under åren 1909–1911 påtalade det allvarliga i att EFS börjat ge utrymme för kritik mot Bibeln och att en förutsättning för fortsatt gemensamt missionsarbete var att man tog avstånd från professor Kolmodins bibelkritik, fick han inte majoriteten med sig. Minoriteten fick öknamnet ”Bibeltrogna vänner” och tvingades lämna EFS.

Idag är bibelkritiken långt mera utbredd än 1909–1911 både inom

EFS, inom Svenska kyrkan och inom en rad samfund. Bibelns ord "Litet surdeg syrar hela degen" besannas. Axel B Svenssons trohet mot Guds ord bekänns nu av EFS och BV som synd, när orsaken till splittringen i själva verket var att bibelkritik försvarades och tilläts utbreda sig inom gemenskapen.

Man talar om försoning utan lärogemenskap, om upplevelse av Andens ledning, utan enhet i tro, lära och bekännelse. "Tiden är inne för försoning" och "Vi är ledda av den helige Ande", säger Evalotta Kjellberg. Den helige Ande och Guds heliga ord skiljs åt, för är man inte ledda av Guds ord, då är man inte ledda av Anden! Man jublar i Örskelljunga över en gemenskap som är läropluralistisk, när man i stället borde sörja över avfall från Guds ord och arbeta för apostolisk tro och gemenskap.

Svenska kyrkan på fåfångans marknad

I SvD den 5/12 2018 skriver Maria Ludvigsson under ovanstående rubrik:

Svenska kyrkan i Limhamn har "gone bananas" och vet inte till sig av förtjusning när den kommit över ett nytt verktyg för att synas, höras och bekräftas: Twitter. - - -

Alla vet att twitter missbrukas av hög som låg, rik som arm, för att tala julbudskap. Kyrkan i Limhamn är inte sämre och lyckas i sin iver att bli klickad, delad och uppmärksammas med konststycket att tillintetgöra sin egen bas. Så här twittrade kyrkan i fråga den 1 december: "Kungörelse! Jesus från Nasaret har nu utsett en av sina efterträdare, nämligen Greta Thunberg." För dem som tillhör Svenska kyrkan av religiösa skäl, för att man tror att Jesus är Guds Son och inte en profet bland andra, blir tweeten "error". Det vill säga hela grunden försvinner och resten blir obegripligt.

Om man går till kyrkans egna dokument, och här avses Bibeln, inte Svenska kyrkans biskopsbrev och liknande, är det tydligt att Jesus inte har eller kommer att utse någon efterträdare. Det vore synonymt med att ersätta Gud med en efterträdare. En ny Gud.

Just detta är nog bara möjligt i en ordning där twittrande präster tillsätts och avsätter Gud. Allt efter behag och humör. Eller beroende på efterfrågan. - - - En kyrka som utser nya gudar och efterträdare gör sig själv

till Gud. Gud bevara oss för en självutnämnd Gud som ändrar grundval för att behaga dem som klickar!

Ibland kan en världslig tidning ha större klarsyn än kyrkans företrädare. Tack Maria L för att du avslöjar det stora avfallet från Guds ord!

Sanningen om vårt ursprung

Nr 3/2018 av tidskriften Genesis inleder redaktören Göran Schmidt så här:

BARN OCH UNGA är vårt lands viktigaste kapital, och den utbildning de får bidrar till att forma deras och vår gemensamma framtid. Ursprungsfrågan är en av tillvarons mest grundläggande frågor. Sanningen om vårt ursprung är intimt förknippad både med vad som är sann och falsk vetenskap och vad som är sann och falsk religion. Det är därför skolan är fokus i det här numret av Genesis. I det kommer vi bland annat att granska läroplaner och ämnesplaner och söka svar på frågor som:

- *Är skolans ursprungsundervisning saklig och allsidig?*
- *Är den åskådningsmässigt neutral?*
- *Kan föräldrar med förtroende skicka sina barn till skolan utan oro för att de ska påverkas åskådningsmässigt?*
- *Tillåter läroplanen att eleverna får bekanta sig med vetenskapliga argument som problematiserar evolutionsteorin?*
- *Vad anser de politiska partierna om den saken?*
- *Kan skolans undervisning om vårt ursprung förbättras? Och i så fall hur?*

Som synes ger föreningen Genesis ut en tidskrift som tar problemet med evolutionsteorin och skolundervisningen på allvar. Tron att det skapade – som är så förunderligt designat – har skapat sig självt grundar sig inte på iakttagelse. Tvärtom! Varje iakttagelse vittnar om att bakom varje byggnad står en byggmästare. Paulus skriver: ”Ända från världens skapelse syns och uppfattas hans osynliga egenskaper, hans eviga makt och gudomliga natur, *genom de verk han har skapat*” (Rom 1:20). Det är dåraktigt att utgå ifrån att denne ofattbart intelligente Skapare inte finns. ”Dåren säger i sitt hjärta: ’Det finns ingen Gud’” (Ps 14:1). ”Ska leran anses lika med krukmakaren? Ska verket säga om sin mästare: ’Han har inte gjort mig?’” (Jes 29:16). ”Jag är den som genom min stora kraft och

min uträkta arm har skapat jorden med de människor och djur som är på den”, säger Herren (Jer 27:5). Han har gjort det som är helt omöjligt för alla andra. Tron att skapelsen själv eller slumpen eller Kronos (Tiden) har skapat den förunderliga skapelsen är inget annat än vidskepelse.

Himlarna vittnar om Guds härlighet, himlavalvet förkunnar hans händers verk (Ps 19:2). Royal astronomical society informerar: Enligt de senaste beräkningarna finns det runt tvåtusen miljarder galaxer i universum. *Två tusen miljarder!!* Varje enskild galax kan i sin tur innehålla hundra miljarder stjärnor. *Vår egen galax, Vintergatan, tros innehålla mellan 200 och 400 miljarder stjärnor.* Skaparens verk är ofattbart stort! I bara en av tvåtusenmiljarder galaxer finns mellan 200 och 400 tusen miljarder stjärnor!!

Finland: Präst polisanmäld för hets mot folkgrupp

I den sydösterbottniska staden Kristinestad väckte två präster nyligen en folkstorm som gav vågsvall över hela landet. Kyrkoherde Daniel Norrback hade deltagit i en debatt på Facebook och skrivit att Prideparaderna är ”Sodom och Gomorra-parader”. Han skrev också att man inte ”måste godkänna sexuella persioner”. Men stormen blåste upp offentligt när hans medarbetare, kaplan Markus Engström, skrev en insändare i lokaltidningen Syd-Österbotten (15/1) där han stödde sin kyrkoherde.

I insändaren skrev Engström bland annat: ”Homosexuell livsstil och homosexuellt samliv är självklart något onormalt och skadligt som ska avvisas och inte gynnas.” Engström skrev att ”också den sexuellt söndriga och misslyckade är skapad och älskad av Gud i Jesus Kristus”, men att det inte för något gott med sig att godkänna och hylla den homosexuella livsstilen. ”I stället är sex mellan representanter av samma kön något i grunden onaturligt och avskyvärt.”

När denna insändare började valsa genom medierna med starka fördömanden trädde biskop Björn Vikström snabbt fram och utlovade påföljder.

Också kandidater i det kommande biskopsvalet trädde fram och frågan blev snart ett valtema. Borgå stift ska nämligen i mars förrätta val av ny biskop. Den första av kandidaterna som fördömde Engström var kyrkoherde Bo-Göran Åstrand. Han skrev i ett offentligt pressmeddelande samma dag som insändaren publicerades:

”Kaplan Markus Engström uttrycker sig högst olämpligt och nedlåtande om homosexuella.” ... ”Bibeln fördömer sexuellt färgade våldshandlingar, det är helt tydligt. Men däremot säger Bibeln inget om en jämställd och ansvarstagande kärlek mellan två vuxna personer av samma kön.”

I tidningarna gjordes en del personintervjuer där man samfällt fördömde Engström. En av dem som intervjuades var Patrik Hagman, prästutbildare vid Åbo Akademi, som ansåg (Vbl 19/1): ”Konservativas fördömande av homosexualitet har troligen andra förklaringar än trosuppfattning.” Han tyckte inte att grundfrågan handlade om hyfs och pli. Det handlar om hur man ska se på Bibeln. ”Anser man att homosexualitet ska fördömas för att det står i Bibeln, måste man också tala för barnaga, att kvinnor ska vara tysta i församlingen och att vi ska arbeta för slaveri.”

En annan prästutbildare, professor Peter Nynäs, gjorde en polisanmälan för hets mot folkgrupp. Han anmälde också chefredaktören för tidningen där insändaren publicerades. En skola i Kristinestad beslöt att inte längre ta emot de båda prästerna.

Den 4 februari tilldelades Engström en varning av biskopen: Kaplans språkbruk är inte godtagbart. Två dagar senare höll Yle en valdebatt med de fyra uppställda kandidaterna i biskopsvalet. De tillfrågades om de skulle ha gjort lika. Tre av dem, förutom nämnda Åstrand även Sixten Ekstrand och Lisa Enckell, uppgav att de skulle ha handlat lika, medan den fjärde, kyrkoherde Harry S Backström, inte skulle ha gjort det.

Engström uppger att han inte ser någon anledning att ändra sin uppfattning och kommer att fortsätta att predika Guds ord.

I debatten avspeglas tydligt att kyrkan är djupt polariserad. Tillsvidare har det funnits en tillräckligt stor minoritet i kyrkomötet för att avstyra att kyrkan skulle börja viga samkönade par till äktenskap, men en intensiv lobbning pågår, inte minst från medialt håll, för att ”lösa” denna fråga. Vilken utgång det än blir tappar kyrkan medlemmar i allt snabbare takt. Nu tillhör knappt 70 % av Finlands befolkning den stora folkkyrkan.

På biblicum.se finns via menyn Undervisning en ny sida *Kampen för tron* som innehåller länkar till artiklar bland annat i denna fråga.

Ola Österbacka

LIVETS SEGERKRANS

Hans Erik Nissen

Svensk utgåva: Luthersk Litteratur-Mission 2018

114 sidor, hård pärm

Författaren till denna andaktsbok med 111 korta andakter avled 2016. Boken utgörs av andakter som han skrev under sina sista levnadsår och har alltså utgetts postumt. Strax före sin död dikterade han följande som förord: ”Jag dristar mig att ge ut dessa andakter. Jag gör det med stor ängslan, eftersom jag inte är i stånd till att läsa igenom styckena, än mindre till att bedöma dem. Jag får be om överseende. Min innerliga bön och önskan är, att det trots brister skulle få vara ett ord som kan bli en och annan till hjälp.”

Hans Erik Nissen blev särskilt efter sin pensionering känd runtom i Norden genom sina många predikoresor. Han hade under en lång tid varit rektor för LMH (Luthersk Misjonshøjskole i Hillerød, Danmark). Också hans tidigare utgivna andaktsbok *Ett är nödvändigt* har getts ut på svenska av LLM.

Andakterna kännetecknas av innerlighet och omsorg om läsarnas andliga väl i tro på Jesus. Han framställer klart välsignelsen av den blödande Frälsarens försoningsgärning. *Att du är frälst beror helt och hållet på honom som har frälst dig. Hans nåd är också orsaken till att du blivit bevarad.*

Nissen riktar personligt manande ord till läsaren, ofta med utgångspunkten att denna är en kämpande kristen som söker frid i världens oro. *När du i dag märker Satans angrepp, förtrösta då på honom som snart ska krossa Satan under dina fötter. Då kan du än en gång sjunga: ”Ewig seger nu jag äger, alltid Herre Krist i dig.”*

Men han kan också rikta sig till läsaren med varnande och förma-

nannde allvarsord, som utgår från nöden över vår tids ondska. *Får du din skatt på jorden, mister din himmelska skatt sin dragningskraft på din själ. Därför frestar Satan dig genom böcker, tidningar, film, internet, TV och utmanande klädstil. Han vill väcka begär. Detsamma vill han, när han genom färgstark reklam eller genom att peka på vad andra gör, frestar dig att göra det ena inköpet efter det andra. Ge inte efter för köttet!*

Jag har min andliga bakgrund i den evangeliska rörelsen i Finland med dess starka betoning av sakramentens betydelse för en själ som anfäktas i sökandet efter frälsningsvisshet. Därför känner jag att det är något som saknas i boken, vilket också författaren medger som en möjlighet i sitt förord. Det är dopets välsignelse som en dokumenterad visshet om att min frälsning är grundad på något utanför mig själv och som jag fått del av vid en historisk tidpunkt, innan jag själv kunde bestämma mig att ta emot den. Dopet ger i anfäktelsen en visshet om att ”nåden i Guds hjärta”, med Rosenius’ ord, ger en helt annan fasthet än de växlande upplevelserna av ”nåden i mitt hjärta”.

Trots denna brist ger boken tillfälle till goda stunder i våra familjeandakter och i bönekammaren.

Ola Österbacka

ERIK

En roman om julevangeliet

Kristian Nyman

SLEF-Media, Vasa 2018, 340 sidor

Romanen om Erik är både spännande och lärorik. Den rekommenderas för alla som vill veta mera om hur svårt det är för bibeltrohet att få genomslag vid universitet där det vetenskapliga arbetet bedrivs ateistiskt, dvs inte tillåter något övernaturligt ingripande i historien.

Erik är en mycket lovande doktorand som spås en lysande karriär. Han är nästan färdig med sin doktorsavhandling om ”Gilgamesh och Bibelns flodberättelse”. Men så får han problem. Via internet får han del av vad en fristående forskare kommit fram till och sakligt begrundat: Bibelns flodberättelse är inte som allmänt antagits ett övertagande av en babylonisk myt, den är inte en bearbetning av Gilgamesheposet. Det leder till att Erik inte längre kan förkasta Bibelns flodberättelse som ohistorisk och betrakta den som en bearbetad babylonisk myt.

Eriks handledare och professor blir mycket besviken på honom. Han har ju räknat med att Erik ska efterträda honom som professor och fullfölja professors bibelkritiska inriktning. Han kräver därför att Erik avfärdar den fristående forskarens resultat som skräp. Kasta inte bort din karriär pga den här ovetenskapliga smörjan! ”Du ska inte läsa det där skräpet!” (Den forskning som kullkastar vad Erik och hans professor trott vara den vetenskapliga sanningen finns presenterad i *Biblicum* nr 2/2018, s 50–60).

Erik kommer inte ifrån den fristående forskarens studier. Han kan inte förkasta välgrundade resultat som ”skräp”. Professorn försöker skingra Eriks tankar om flodberättelsen genom att förelägga honom en ny uppgift. En tidning vill ha en artikel av professorn om julevangeliet, en artikel som professorn har svårt att hinna skriva. Därför vill han att Erik på grundval av vad professorn tidigare har skrivit i ämnet ska skriva en artikel som de båda kan skriva under. Den ska visa hur otillförlitligt julevangeliet är genom att göra gällande att det innehåller många historiska felaktigheter.

Med spänning får vi följa hur Erik ska lösa detta uppdrag. Hans flickvän, som är kristen och övertygad om Bibelns sanning, blir djupt bekymrad när Erik tvingas torgföra professors bibelkritik. Dessutom kan hon inte längre med gott samvete fortsätta leva ihop med Erik som gift utan att vara det. Erik ställs inför ytterligare ett problem.

Är julevangeliet myt eller sanning? Hur förhåller det sig egentligen? Erik börjar kontrollera om professors påståenden om fel verkligen håller och finner på punkt efter punkt att så inte är fallet. Hur Erik slits mellan vad professorn förväntar sig att han ska skriva och vad han finner genom egna efterforskningar och hur han ska förhålla sig till sin flickvans kristna tro dominerar romanens andra del.

Om du vill veta hur det går för Erik med avhandlingsarbetet, med karriären, med artikeln om julevangeliet och med relationen till flickvännen Hanna, då ska du skaffa dig denna bok. Då får du en spännande och lärorik läsupplevelse.

Bokens normalpris är 22 euro men kan beställas från *Biblicums* webbutik för endast 190 kr.

SE

Gåvoredovisning för tiden 2018-11-21 – 2019-02-09

Uno Andersson 750, Berthold Nilsson 1000, Bjarte Edvardsen 100, Jan-Erik Appell 250, Lasse Hjulgren 140, Dagmar Olofsson 400, Roger Loo 500, Pierre Ståhlgren 100, Nina Hansson 500, Christian & Johanna Ahlskog 20 EUR, Maria Lind 1000, St Markus församling 2000, Mats Huselius dödsbo 50, Eva-Maria Larsson 300, Eivor Waljö 250, Ove Ahlström 250, Anders & Stella Einarsson 2000, Jan-Eric Andersson 50 år Margit & Bertil Andersson 1000, Bo Tholander 500, Staffan Hulthén 250, Gunnar Åkerström 200, Richard Lindmark 250, Bjarte Edvardsen 100, Johan Lindqvist 78 EUR, Berthold Nilsson 1000, Magnus Hansson 500, Jukka & Anja-Liisa Söderström 64 EUR, Martin Wihlborg 250, Robert Ahlström 2000, Ingegerd Öberg 250, Dan Erlandsson 1000, Pierre Ståhlgren 100, Onämnd 500, Berthold Nilsson 1000, Waljö 200, Lars Isaksson 250, Bjarte Edvardsen 100.

Ett stort tack för ert givmilda stöd! Det uppmuntrar oss att fortsätta lyfta fram vad som är biblisk tro till skillnad från bibelkritiska förvanskningar som dominerar de flesta teologiska institutioner runt om i världen. Biblicums uppgift är att med vördnad och respekt bedriva fördjupande studier av vad bibeltexterna verkligen innehåller och sedan så enkelt och begripligt som möjligt presentera resultatet av en sådan bibelforskning. Ett angeläget förbönsämne är att vi ska få flera medarbetare med kunskaper i Bibelns grundspråk. Den nuvarande redaktören börjar bli gammal.

Red.

Biblicumdag i Stavanger 6 april

Tema: Møte med Bibelen

Sted: Solborg Folkehøgskole, Stavanger

Foredrag: Dr. theol. Seth Erlandsson og pastor Egil Edvardsen

Program:

- 13.00 Møte med Bibelen I – Seth Erlandsson
- 14.00 Kaffepause
- 14.30 Møte med Bibelen II – Seth Erlandsson
- 15.30 ”Hvis dere blir i mitt ord ...” – Egil Edvardsen
- 17.00 Middag
- 18.00 Kveldssamvær. Biblicums kamp for bibelsk tro.

Biblicums förlags kampanj: *Ordet Ut!*

I en sång av Arvid Hydén (känd åtminstone i Finland) ingår raden ”*Vi måste föra Ordet ut från folk till folk till tidens slut.*” Det här griper vi tag i genom att erbjuda en mycket förmånlig reaktion fram till slutet av april.

Biblicum har genom åren gett ut en ansenlig mängd böcker. Den allra första var boken *Det står skrivet* – Biblicum svarar biskopsmötets bibelkommission. Sedan följde en småskriftserie med fyra häften med samlingsnamnet *Bibel och vetenskap*. Efter det startades utgivning av en *småskriftserie*, som kom att omfatta 16 titlar. Senare har några andra småskrifter tillkommit fast de inte har numrering. Och så har många andra böcker följt.

En del av de här trycktes i ett stort antal och många av dem ligger och väntar på sina läsare. Det är ett mycket gott budskap som kunde komma till bättre användning än att de ligger i lager. Därför vill vi lansera en kampanj för att få ut detta budskap via Biblicums vänkrets och kunder! Vi erbjuder så låga priser att du inte kan låta bli att skaffa hem några för att dela ut åt vänner och grannar! *Tänk på att ta med något exemplar när du går på sjukbesök eller när en god vän fyller år!*

Av de värdefulla häften och böcker som det finns en större mängd av i lager erbjuder vi

- ett paket med **10 ex valfria småskrifter för endast 100 kronor** och följande ex à 10 kr.
- **på utvalda böcker 50 % rabatt.**

Läs mera och beställ på forlag.biblicum.se!

Stiftelsen Biblicum

Styrelse

Ordförande: Egil Edvardsen, Ålgård
Vice ordförande: Seth Erlandsson, Västerås
Sekreterare: Stefan Hedkvist, Hortlax
Verksamhetsledare: Ingvar Adriansson, Värnamo
Kassör: Thomas Erlandsson, Svärtinge
Webbansvarig: Ola Österbacka, Vasa

Kontaktuppgifter

Webbplats: www.biblicum.se
Biblicums webbutik: forlag.biblicum.se
Beställningar även per e-post: biblicum@biblicum.se
Besöksadress: Biblicum, Hantverkaregatan 8 B, SE-341 36 Ljungby
Verksamhetsledare: Ingvar Adriansson, Släntvägen 10, SE-331 35 Värnamo
Tfn: +46 70 393 8127
Förlagssekretare: Elaine Svensson
Förlagsassistenter: Eivor och Kerstin Waljö
Personliga e-postadresser (även styrelsen): fornamn.efternamn@biblicum.se

Telegram för högtid och sorg

När en kär vän eller medarbetare går bort vill vi gärna sända en tacksam gåva för att hedra den avlidna. För att underlätta detta har Biblicum utarbetat ett kondoleanstelegram som kan beställas från expeditionen eller laddas ner.

Vi har också gjort ett telegram som är lämpligt att sända som hyllning till födelsedagar, konfirmation, bröllop och andra familjehögtider.

Kontonummer för en gåva till Biblicum finns på sidan 2.

Värmlands kyrkby

www.biblicum.se